



วารสารช่วงผญา

The Journal of Thai Lanna Wisdom

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน 2568

ISSN 2539-6706 (Print) 298-1475 (Online)

ผู้จัดพิมพ์	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี มณีโกศล	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรพิมล วงศ์สุข	รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
บรรณาธิการ	อาจารย์ ดร.ธรรศ ศิริรัตนบัลล์	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	นางสาวปนัดดา โตคำนุช	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
	นางสาววราภรณ์ โยธาราชภรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
กองบรรณาธิการ	ศาสตราจารย์ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สรสวัสดิ์ อ่องสกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สุรพล ดำริห์กุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	รองศาสตราจารย์ ดร.วรลักษณ์ บุญยสุรัตน์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ นันทจันทูล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
	รองศาสตราจารย์ ดร.สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	รองศาสตราจารย์ ดร.พัชลินจ์ จินนุ้ม	มหาวิทยาลัยทักษิณ
	รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ นันทจันทูล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิดา แสงสิงแก้ว	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
	รองศาสตราจารย์ เรณู วิชาศิลป์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	รองศาสตราจารย์ รังสรรค์ จันตะ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
	รองศาสตราจารย์ วิจิต ชมทวิวิรุฒิ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวภา ศักยพันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งรัตน์ ทองสกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด บุญอารีย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารียา หุตินทะ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนรรฆ จรรย์ยานนท์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศิริจันทร์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิโลบล วิมลสิทธิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรไท ครุฑเวช	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุทุมพร หลอดโค	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ดร.สุรสิงห์ แสงโสด	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์สิริพร คีนมาเมือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์กนิษฐ์ ดีหนอ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์นิชธิมา บุญเฉลียว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารช่วงพญา มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านสหสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีกลุ่มเป้าหมาย คือ คณาจารย์ นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป ทั้งนี้ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับบทความ จำนวน 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่ง ไม่ทราบชื่อกันและกัน (Double-blind review)

กำหนดการเผยแพร่

2 ฉบับ ต่อปี (ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน, ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – เดือนธันวาคม)

เว็บไซต์วารสาร

http://so06.tci_thaijo.org/index.php/khuangpaya

ข้อมูลติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารช่วงพญา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
50300
E-mail: ilaccmru@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารช่วงฝน จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ และเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อค้นพบ ข้อคิดเห็นทางวิชาการและการวิจัยแก่นักวิชาการ นักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

บทความในวารสารฉบับนี้มีทั้งหมด 5 บทความ ประกอบด้วย บทความแรกเป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ชุมชน กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

บทความที่สองเป็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนไทลื้อบ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ที่สามารถเป็นแลนด์มาร์คของชุมชน และกิจกรรมของชุมชนมีความโดดเด่นน่าดึงดูดใจ

บทความที่สามเป็นการศึกษาแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยบ้านกล้วยมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

บทความที่สี่เป็นการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง หมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวักค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

บทความสุดท้ายเป็นการศึกษาความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า กรณีศึกษากันเขลาคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

วารสารช่วงฝนฉบับนี้นำเสนอบทความที่น่าสนใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ของท้องถิ่นที่ยังคงได้รับการอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดโดยคนในชุมชน ตลอดจนการสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าให้กับองค์ความรู้ดังกล่าว ด้วยแนวคิดภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์พิจารณาบทความ รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับผู้แต่ง พร้อมขอขอบคุณผู้เขียนที่นำเสนอผลงานที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์กับผู้อ่าน อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์ต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป

ท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอเชิญผู้สนใจทุกท่านร่วมส่งบทความวิจัยหรือบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่องค์ความรู้ในการพัฒนาศาสตร์ด้านมนุษยและสังคมต่อไป

อาจารย์ ดร.ธรรศ ศรีรัตนบัลล์
ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
บรรณาธิการ

สารบัญ

กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ชุมชน กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่	1
The Inheriting Wisdom Process of community Bamboo Basketry Handicrafts at Sri Ket Elderly Basketry Group, Ban Sri Khamchomphu, Saraphi District, Chiang Mai Province	
สุชาดา กำเตชะ วิวัฒน์ แจ่มศรี ยศพันธ์ ปิกวงศ์ กนกพร ทวลจิต ชนนภัส วงศ์ใหญ่ และ ชินวัตร ฝากมิตร	
การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน	16
Creative Cultural Tourism Management by Tai Lue Community Ban Pae Yang Ngam, Ban Thi Subdistrict, Ban Thi District, Lamphun Province	
กัญชพร เชื้อนคำ นันทน์ภัส ทองมณี กุลจิรา ตนการณ นงเยาว์ ภัทรเกตุอนันต์ พีรพัฒน์ บัวลอย และ ชนาพร งามดี	
แนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านในการรักษาโรค ตามแบบแพทย์แผนไทยบ้านกู่ลายมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	32
Guidelines for Upgrading Local Herbal Products of Local Wisdom in Treating Diseases According to Thai traditional medicine, Ku Lai Mue Village Thung Ruang Thong Sub-district, Mae Wang District, Chiang Mai Province	
นุชวรา จินตามรกต ปนัดดา พรหมจันทร์ ปาติณา กุณาอุด วิไลลักษณ์ ตาสีกวินทรา บรรดา และ ศรุตติกานต์ พรหมเมศ	

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง หมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวกค้าง
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ 45

Guidelines for Improving the Quality of Life of Vulnerable Elderly People in Kosa Liam Village,
Buak Khang Subdistrict, San Kamphaeng District Chiang Mai

วัชรารณ อนุรักษ์พนาสกุล ศิริพร ใจปัญญา กานิส อินทรสันติ และ พรทิพย์ นาคโอด

ความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า กรณีศึกษาบ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง
จังหวัดลำพูน 62

Beliefs and Ritual Practices of Phi Poo Ya Worship: A Case Study of Ban Lao Du, Wiang Nong
Long District, Lamphun Province

ดรุณี สมสนิท ปณัณธิตา พื่อวัน และ กันยารัตน์ รินศรี

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ 84

การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์

กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ชุมชน
กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

The Inheriting Wisdom Process of Community Bamboo
Basketry Handicrafts at Sri Ket Elderly Basketry Group,
Ban Sri Khamchomphu, Saraphi District,
Chiang Mai Province

สุชาดา กำเตชะ วิวัฒน์ แจ่มศรี ยศพนธ์ ปิกวงศ์
กนกพร หวลจิต ชนนภัส วงศ์ใหญ่ และ ชินวัตร ฝากมิตร
Suchada Katecha, Wiwat Jamesri, Youssapon Pikwong,
Kanokporn Huanjit, Chonnaphat Wongyai,
and Chinnawat Fagmit

นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

วันที่รับบทความ : วันที่ 3 มกราคม 2568

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 9 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 14 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาการทำหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ 2) เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 10 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการบรรยายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ในอดีตกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ มีการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งภายในหมู่บ้านมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำงานหัตถกรรมจักสาน มีการนำไม้ไผ่ (ไม้บง) ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งมีกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน ดังนี้ การถ่ายทอดจากบุคคลสู่บุคคล เป็นการเปิดสอนให้กับผู้ที่สนใจ รวมถึงตัวแทนกลุ่มเป็นวิทยากรให้กับทางมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนต่าง ๆ ให้นำไปต่อยอดในชีวิตประจำวัน และสร้างรายได้หรืออาชีพให้กับตนเอง ซึ่งในการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุในอนาคต คือ พัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานมีรูปแบบหลากหลาย ทันสมัย ราคาเหมาะสม และมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจต่อผู้บริโภค รวมถึงต้องการให้คนรุ่นใหม่ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมจักสานที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

คำสำคัญ: กระบวนการสืบทอด, ภูมิปัญญาหัตถกรรม, หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่

ABSTRACT

This research is a qualitative research. The objectives are (1) to study the history and background of bamboo weaving handicrafts of the Sri Ket Elderly Weaving Group (2) to continue the local wisdom of bamboo weaving handicrafts of the Sri Ket Elderly Weaving Group and (3) to study the development of the process of inheriting the wisdom of bamboo weaving handicrafts of the Sri Ket Elderly Weaving Group. The sample group in this research is representatives of members of the Sri Ket Elderly Weaving Group, Ban Sri Khamchomphu, Saraphi District, Chiang Mai Province. The purposive sampling method was used, totaling 10 people. The research instrument in this research is in-depth interviews using descriptions and descriptions to analyze data on issues related to the study.

The research results found that in the past, the Sri Ket Elderly Weaving Group inherited the wisdom of weaving handicrafts from their ancestors. The village had an environment conducive to weaving handicrafts. They used bamboo (bong wood) available in the local area to their advantage. The process of inheriting the wisdom of weaving handicrafts is as follows: teaching to those who are interested, including group representatives who act as lecturers for universities or schools, which is a transfer from person to person, allowing them to apply it to their daily lives and generate income or careers for themselves. In developing the process of inheriting the wisdom of weaving handicrafts of the Sri Ket Elderly Weaving Group in the future, it is to make the weaving handicraft products diverse, have modern styles, are affordable, and develop products that are interesting to consumers. In addition, we want the new generation to be aware of the value of weaving handicrafts that have existed since the time of our ancestors.

KEYWORDS: Inheritance process, Handicraft wisdom, Bamboo Basketry Handicrafts

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญในวิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละชุมชนมีรูปแบบ มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงฐานะความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมของชุมชนและสังคมนั้น ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีความสัมพันธ์กับคน วัสดุ กรรมวิธีในท้องถิ่นนั้น การสืบทอดภูมิปัญญามาตั้งแต่อดีตกาล เป็นความรู้ที่ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์ ปฏิบัติ สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยการนำทุน หรือทรัพยากรธรรมชาติ ที่อิงกับวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดให้คนในชุมชนนำวัตถุดิบมาแปรรูปจักสาน การสร้างผลิตภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยลวดลายอัตลักษณ์ประจำถิ่น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นฐานเพื่อนำมาใช้ในครัวเรือน นำมาสร้างศิลปหัตถกรรมโดยการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนพื้นฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อให้เกิดภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัยนำไปสู่การสร้างรายได้หลักและอาชีพเสริมแก่ประชาชนในชุมชน ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก (นิชาวดี ตาเหิง, 2562)

ภูมิปัญญาเดิมสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยหรือยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ต้องการพัฒนาประเทศพร้อมกันในทุกด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ในยุคสังคมและเศรษฐกิจดิจิทัลที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมเพื่อการยกระดับความสามารถในการแข่งขัน สร้างรายได้ การพัฒนา เสริมสร้างศักยภาพคน การสร้างโอกาส ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม เพศ วัย ทุกสถานะทางเศรษฐกิจ ทั้งระดับเมือง และท้องถิ่นสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยอยู่ดีมีสุข อีกทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยเฉพาะจุดเน้นสำคัญในการเตรียมพร้อมกำลังคน เสริมสร้างศักยภาพของประชากรให้เป็นคนไทยที่มีคุณลักษณะ “คนไทยเฝ้าดี มีวินัย สร้างสรรค์นวัตกรรม พึ่งพาตนเองได้ อย่างยั่งยืน มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคม เน้นการสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” การเสริมสร้างและพัฒนาเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง ทัวถึง เพื่อมุ่งสู่การสร้างอาชีพ และมีรายได้ด้วยนวัตกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ประชาชนดำรงชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (นิชาวดี ตาเหิง, 2562)

เครื่องจักสานเป็นศิลปหัตถกรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและได้พัฒนาทั้งวัตถุดิบ การสร้างรูปทรงลวดลายให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย อุปกรณ์เครื่องมือในการผลิต มีการพัฒนา มาโดยตลอด เครื่องจักสานจึงมีอยู่ในทุกภาคของประเทศ ในปัจจุบันการผลิตผลิตภัณฑ์จักสานที่ทำกันอยู่เป็นจำนวนมากตามชุมชน คือ ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ เพราะไม้ไผ่เป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในอดีตจะทำสำหรับใช้สอยในครัวเรือน เป็นเครื่องมือในการจับสัตว์ ปัจจุบันทำเป็นอาชีพเสริมบางกลุ่มทำเป็นอาชีพหลัก และมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตโดยจัดตั้งเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์หรือกลุ่มชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว สร้างความมั่นคง เสริมสร้างคุณภาพชีวิตได้ (นัฐธีรนนท์ รอดชื่น, 2560)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน ถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีการสั่งสม และถ่ายทอดมาเป็นระยะเวลานาน เครื่องจักสานยังเป็นเครื่องมือที่มนุษย์สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และไม่เพียงแต่ด้านประโยชน์ใช้สอยเท่านั้นที่มนุษย์พัฒนาขึ้น ความสวยงาม ความทนทานถาวร เป็นปัจจัยที่มนุษย์ให้ความสำคัญ ปัจจุบันเครื่องจักสานได้มีการพัฒนาไปมาก โดยการประดิษฐ์คิดค้นทำให้ได้รูปแบบต่าง ๆ ที่ทันสมัย ตลอดจนกลายเป็นสิ่งที่รับใช้ชีวิตมนุษย์จนเป็นมรดกตกทอดมาจนทุกวันนี้ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานนั้นดำรงอยู่ คือ การจัดการความรู้ เพื่อให้องค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมีการจัดเก็บ การพัฒนา การนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน ตลอดจนระดับประเทศ (กนกพร ฉิมพลี, 2555)

การทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในด้านประโยชน์ใช้สอยตามสภาพของสังคมแต่ละยุคสมัย จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็วในคริสต์ศตวรรษที่ผ่านมาอันเนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมซึ่งต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ มากขึ้น ความจำเป็นของการใช้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานโดยตรงในชีวิตประจำวันลดน้อยลง ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นจึงปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย มีการนำประโยชน์ใช้สอยไปใช้อย่างกว้างขวางมากขึ้น มีการพัฒนารูปแบบรูปทรง และขนาดให้แตกต่างไปจากเดิมเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยตามความต้องการมากขึ้น การทำหัตถกรรมจักสานในทุกภาคของประเทศไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ความประสานกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม กรรมวิธี และวัสดุ ตลอดจนรูปแบบของงานหัตถกรรมจักสานที่มีลักษณะเฉพาะและเป็นแบบอย่างที่สืบทอดกันมา (เจษฎา พัฒรานนท์, 2553)

กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีสะเกษเป็นการรวมตัวของชาวบ้านป่าบางที่นำเอาความรู้ด้านงานจักสานไม้ไผ่ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและนำมาพัฒนาต่อยอดให้เป็นสินค้าอันมีเอกลักษณ์ให้กับท้องถิ่น วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านป่าบางส่วนใหญ่จะมีความผูกพันกับไม้ไผ่กันมาหลายชั่วอายุคน เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ล้วนแต่จะผลิตมาจากไม้ไผ่ทั้งสิ้น ในยามว่างเว้นจากการทำไร่นา ผู้สูงอายุจะเหลาตอกและสานกระบุง ตะกร้าไว้ใช้เอง ส่วนที่เหลือจะนำไปขายต่อหมู่บ้านอื่น เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว สิ่งที่โดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์งานจักสานผู้สูงอายุศรีสะเกษ คือ ลายสอง หรือลายสองมีดี นับว่าเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีสะเกษ จนทำให้กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีสะเกษเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป (ธีรพัฒน์ บุพาพิบูลย์, 2566)

ดังนั้น ผู้ศึกษาได้เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ชุมชนที่ปัจจุบันกำลังประสบกับปัญหาในหลายด้าน เช่น ด้านราคาของวัสดุอุปกรณ์ ด้านการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น จึงได้ดำเนินการศึกษาประวัติความเป็นมา การสืบสานภูมิปัญญา และแนวทางแก้ไขของชุมชนที่มีต่อหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ชุมชนให้เป็นไปในทิศทางที่จะสามารถอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป โดยสามารถทำเป็นอาชีพเสริมที่เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างมั่นคงและมีความยั่งยืน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ของคน

ในชุมชนที่มีความสร้างสรรค์ ความเพียงพอของรายได้ครัวเรือนที่ได้จากการทำหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ชุมชนที่จะสามารถถ่ายทอดความรู้กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่แก่คนในชุมชน และเป็นข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการนำผลวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการสร้างรายได้จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสานไม้ไผ่ให้กับกลุ่มอาชีพจักสานในพื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนเช่นเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุศรีเกตุ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาการทำหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งสนใจศึกษากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ชุมชน และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ชุมชนของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน แนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญา แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ชุมชนให้กับกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ชุมชน กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ชุมชน กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ชุมชน จำนวน 10 คน โดยผู้วิจัย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ความรู้ในด้านหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ในชุมชน เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม จำนวน 1 คน และสมาชิกทั้งหมดของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ชุมชน ในชุมชนบ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้กำหนดใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประวัติและความเป็นมาของหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ ประกอบด้วยข้อคำถาม 13 ข้อ โดยมีประเด็นคำถาม ดังนี้ ประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ ความแตกต่างของการทำหัตถกรรมจักสานในอดีต ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน และหน่วยงานที่สนับสนุน

ตอนที่ 3 สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ ประกอบด้วยข้อคำถาม 12 ข้อ โดยมีประเด็นคำถาม ดังนี้ ขั้นตอนการทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน วิธีการถนอมผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานของคนรุ่นใหม่ และการนำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานไปต่อยอดในชีวิตประจำวัน

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ โดยมีประเด็นคำถาม ดังนี้ การดำรงรักษาภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานให้ดำรงอยู่ การพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานในอนาคต และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผ่านการสืบทอดภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาความ (Descriptive analysis) โดยผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตามข้อเท็จจริงมาวิเคราะห์ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ชุมชนของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และนำผลที่ได้เสนอในรูปของการบรรยายและพรรณนาความ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ชุมชน กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” มีผลการศึกษา ดังนี้

1) การศึกษาประวัติและความเป็นมางานหัตถกรรมจักสานของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ โดยผู้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ คือ นางศรีเกตุ ขยัน โดยมีจุดเริ่มต้นในการจัดตั้งกลุ่ม คือ เริ่มมาจากการทำเกษตรในอดีต แต่การทำเกษตรในช่วงนั้นยังไม่เป็นที่นิยม และยังไม่ได้ผลผลิตที่ดีมากนัก นางศรีเกตุ จึงได้นำงานหัตถกรรมจักสานเข้ามาผลักดันเศรษฐกิจแทนการทำเกษตร สืบเนื่องด้วยภายในหมู่บ้านมีต้นไม้ไผ่เป็นจำนวนมาก สภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้านเอื้ออำนวยต่อการทำงานจักสาน นางศรีเกตุ จึงมีความคิดที่จะนำภูมิปัญญางานจักสานที่มีมาตั้งแต่อดีต โดยจัดตั้งกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ ในปี พ.ศ. 2522 สมาชิกในกลุ่มประกอบด้วย นางศรีเกตุ ขยัน นางคำปัน กองธรรม นางจันทร์รา แก้วสมุทร นางบัวผัน ชาวลิ้นแสน นายแดง ชัยวาปี นายอภิรมย์ วงศ์แปง และนาย พิเชษฐ์ ชื่นชอบ โดย นางศรีเกตุ ขยัน เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่ม และมีการบริหารงานเพียงคนเดียว ดังนั้นในฐานะที่นางศรีเกตุ เป็นคนในชุมชน จึงได้ทำการรื้อฟื้นการทำเครื่องจักสานขึ้นมาใหม่ ในอดีตการจักสานจะทำเพื่อใช้ในครัวเรือนเพียงเท่านั้น สาเหตุที่ตัดสินใจจัดตั้งกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุขึ้นมา มีเหตุมาจากสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน ในอดีตภายในหมู่บ้านจะมีต้นไม้ไผ่เป็นจำนวนมาก จึงเกิดความคิดที่จะนำสิ่งที่มียู่ภายในหมู่บ้านมาทำให้เกิดประโยชน์ กอปรกับคนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดงานหัตถกรรมจักสานมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่เยาว์วัย จึงทำให้นางศรีเกตุ เกิดความคิดในการนำไม้ไผ่มาทำเป็นสินค้าในหลากหลายรูปแบบ เช่น เปียด (กระบุง) ข้าววด (ตะกร้า) ชะลอม (เครื่องจักสานรูปทรงกระบอก ปากกลม ก้นทกลี้นม ใช้สำหรับใส่ผัก ผลไม้) ข้อง (คล้ายตะกร้าปากแคบ ก้นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ใช้สำหรับใส่ปลา) ไช (รูปทรงเป็นแท่งยาว ด้านหน้ามีช่องเปิด ใช้สำหรับดักจับปลาขนาดเล็ก) กระตืบข้าว (ภาชนะที่ใช้สำหรับใส่ข้าวเหนียว) ในอดีตการจำหน่ายสินค้าจะใช้วิธีการการปั่นจักรยานไปจำหน่ายสินค้าในตัวเมืองเชียงใหม่ ตลาดต้นลำไย และตลาดต้นยางเนิ้ง ต่อมาได้ขยายการจำหน่ายไปยังตลาดภายในหมู่บ้าน และส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่นและประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้การบริหารจัดการภายในกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุยังไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้การช่วยเหลือ หรือการสนับสนุนเงินทุน ถึงแม้จะยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุน แต่กลุ่มผู้สูงอายุศรีเกตุยังคงดำเนินงานต่อไป โดยมีการสร้างสรรค์สินค้าให้ทันสมัยและเหมาะสมกับยุคสมัยใหม่ เช่น โคมไฟ บ้านสุนัข บ้านแมว ชั้นวางของ ชั้นวางอาหาร และแจกันดอกไม้ เป็นต้น

2) การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมจักสานของกลุ่มผู้สูงอายุศรีเกตุ จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ ตะกร้า ชะลอมขนาดใหญ่ ชะลอมขนาดเล็ก ข้าววด โคมไฟ แจกันดอกไม้ ชั้นวางของ บ้านสุนัขและบ้านแมว เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานของกลุ่มผู้สูงอายุศรีเกตุที่ทำยอดขายให้กลุ่มจักสานศรีเกตุมากที่สุด ได้แก่ ชั้นวางของ โคมไฟ โคมไฟรูปมด ตะกร้าใส่ของข้าวสวย และผลิตภัณฑ์ที่ใช้เวลาในการทำนานที่สุดของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุที่เคยทำมา

ได้แก่ โคมไฟ ซึ่งใช้เวลาจักสาน ประมาณ 3 อาทิตย์ หรือ 1 เดือน ซึ่งลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ คือ ลายสอง ซึ่งเป็นลวดลายดั้งเดิมตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ส่วนกระบวนการจัดจำหน่าย ปัจจุบันกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุได้ทำการจัดจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อสะดวกต่อการสั่งซื้อของลูกค้า และเป็นการกระจายผลิตภัณฑ์ไปยังพื้นที่ห่างไกลได้อย่างสะดวก รวมถึงการจำหน่ายสินค้า ณ เมืองทองธานี ซึ่งเป็นการสร้างยอดขายให้มากขึ้น และลูกค้าสามารถเข้าไปดูผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อออนไลน์ได้อย่างสะดวก ในส่วนของวิธีการถนอมผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ให้มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน คือ การนำสินค้าไปอบ รมควัน และทาแล็กเกอร์ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการก่อกินผลิตภัณฑ์จากปลวกและมอด เป็นการป้องกันเชื้อรา และป้องกันความเสียหายของสินค้า ในส่วนของการทาแล็กเกอร์จะเป็นการช่วยป้องกันรอยขีดข่วนและทำให้ผลิตภัณฑ์เงางาม น่าซื้อและน่าใช้มากขึ้น ในปัจจุบันการนำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่มาต่อยอดในชีวิตประจำวัน สามารถสร้างอาชีพให้กับตนเอง และสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ที่สนใจจะเรียนรู้หรือทำธุรกิจได้ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุศรีเกตุได้เปิดสอนในหลักสูตรต่าง ๆ และเป็นวิทยากรให้กับสถาบันการศึกษาเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจได้นำไปต่อยอดทางธุรกิจ รวมถึงถ่ายทอดองค์ความรู้การจักสานจากรุ่นสู่รุ่น

3) แนวทางการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ จะให้ความสำคัญกับกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานให้มีความทันสมัยมากขึ้น ด้วยการจัดทำสินค้าให้มีรูปแบบที่หลากหลาย ราคาอ่อมเยา ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว และต้องการให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจศึกษางานหัตถกรรมจักสาน รวมถึงการโฆษณาสินค้าทางช่องทางสื่อออนไลน์ เพื่อให้เป็นที่รู้จักทั่วโลก จึงทำให้ปัจจุบันกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุได้คิดค้นและสร้างสรรค์การดำเนินงานโดยใช้วัสดุใกล้ตัว เช่น การทาแล็กเกอร์ เพื่อป้องกันเชื้อรา การใช้ความร้อนในการประกอบตัวสินค้า การใช้ที่หนีบผ้าหนีบส่วนประกอบเข้าด้วยกัน และยังมีการส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้เกิดการนำความรู้ไปต่อยอดในชีวิตประจำวันด้วยการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ทั้งนี้กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุยังมีการพัฒนาสร้างสรรค์รูปแบบผลิตภัณฑ์ตลอดเวลา และต้องการนำเทคโนโลยีมาช่วยพัฒนางานหัตถกรรมจักสาน ในอนาคตกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุมีแนวคิดในการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้การจักสานเพื่อให้เยาวชนและผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนผ่านสื่อออนไลน์ และจัดทำคลิปวิดีโอเพื่อเผยแพร่ทางสื่อโซเชียล อันจะส่งผลทำให้เด็กและเยาวชนไม่เพียงแต่ในหมู่บ้านเท่านั้น ยังรวมถึงชุมชน ท้องถิ่น และประเทศเกิดความสนใจงานหัตถกรรมจักสาน และต้องการอนุรักษ์งานฝีมือหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ให้คงอยู่ด้วยการสืบสานสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงสามารถนำไปต่อยอดให้เป็นวิชาชีพ และสามารถส่งออกสินค้าไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เพื่อเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจไทยให้เติบโตมากยิ่งขึ้น การทำให้คนยุคสมัยใหม่หันมาพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่เพิ่มมากขึ้น คือ การโฆษณาสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อสร้างช่องทางใหม่ ๆ ที่เข้าถึงได้ง่ายทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ ทำให้คนรุ่นใหม่เห็นถึงสินค้าจักสานที่สามารถทำเป็นของใช้ที่มีรูปแบบและขนาดหลากหลาย ราคาอ่อมเยา และมีอายุการใช้งานของสินค้าที่ยาวนาน ตระหนักถึงประโยชน์ของการทำจักสาน

รวมไปถึงการนำไม้ไผ่มาทำให้เกิดประโยชน์ ทำให้ไม้ไผ่สร้างมูลค่า สามารถนำไปใช้สอยในชีวิตประจำวันได้ และมีการสนับสนุนพัฒนาสร้างสรรค์สินค้าจักสานให้น่าดึงดูดและทันสมัยเหมาะสมกับยุคสมัยมากยิ่งขึ้น



ภาพที่ 1 ประธานกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ



ภาพที่ 2 สมาชิกกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ



ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์ที่ทำยอดขายได้มากที่สุดของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ชุมชน กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ บ้านศรีคำชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” อภิปรายผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) การศึกษาประวัติและความเป็นมางานหัตถกรรมจักสานของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ พบว่า ในอดีตมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งภายในหมู่บ้านมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำงานหัตถกรรมจักสาน และมีการนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานของ ดวงฤทัย อรรถแสง (2552) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญในวิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละชุมชนจะมีรูปแบบและอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน สามารถสะท้อนให้เห็นถึงฐานะความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของชุมชน และสังคมนั้น ๆ เป็นอย่างดี การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับคน วัสดุ กรรมวิธีในท้องถิ่นนั้น มีการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาแปรรูปจักสาน การสร้างผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสพล นิยมไทย (2560) เรื่อง การสืบสานศิลปหัตถกรรมเครื่องจักสาน เพื่อพัฒนารูทกิจชุมชนบ้านหนองจิก หมู่ที่ 3 ตำบลปากจั่น อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง พบว่า การสืบทอดภูมิความรู้ที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน วิถีชีวิต การใช้ชีวิตของคนในชุมชนที่นำงานด้านจักสานนำมา

เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ และเครื่องใช้ในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ซึ่งวัสดุที่จะนำมาใช้ในงานจักสาน จำพวกไม้ มีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ มานพ สารสุข (2549) เรื่อง การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมในงานหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ชุมชน พบว่า ชุมชนมีความต้องการหารายได้เสริมภายในครอบครัว จึงเกิดการรวมกลุ่มทำการผลิตเครื่องจักสานประเภทของใช้ทั่วไป เครื่องประดับ และของตกแต่ง หรือของที่ระลึกจำหน่ายให้กับลูกค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสินค้าหัตถกรรมจักสานจะเน้นการใช้พื้นฐานทางสังคมเดิม และภูมิปัญญาที่มีการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ

2) การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมจักสานของกลุ่มผู้สูงอายุศรีเกตุ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุศรีเกตุ มีการสืบสานภูมิปัญญาของงานหัตถกรรมจักสานมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้วยการเปิดสอนให้กับผู้ที่สนใจ และเป็นวิทยากรให้กับสถาบันการศึกษา เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปต่อยอดทางธุรกิจและสร้างรายได้ให้กับตนเอง อีกทั้งยังมีชาวบ้านที่สนใจที่จะศึกษางานหัตถกรรมจักสานเพื่อที่จะนำไปต่อยอดอาชีพให้กับตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาของ อังกุล สมคะเนย์ (2535) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง มวลความรู้ มวลประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนา เกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาสู่คนรุ่นใหม่ ตามยุคตามสมัยได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา พัฒรานนท์ (2553) เรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตหัตถกรรมจักสานท้องถิ่น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: กลุ่มจักสานใบกะพ้อ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ชุมชนสามารถนำผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาไปจำหน่ายให้กับผู้ที่สนใจ ตลอดจนสามารถถ่ายทอดความรู้ในการสร้างสรรค์ผลงานให้กับเยาวชนในท้องถิ่นเป็นประโยชน์ให้กับชุมชนได้นำไปปรับใช้กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายใต้บริบทชุมชนต่อไปในอนาคต และเผยแพร่ความรู้กันมากขึ้น จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร มะโนวัง และวาสนา เสภา (2563) เรื่อง การพัฒนาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย พบว่า สมาชิกในครัวเรือนได้รับการถ่ายทอดฝีมือการจักสานจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ก่อให้เกิดรายได้ให้กับลูกหลานเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตและสามารถนำไปจำหน่ายได้

3) แนวทางการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ พบว่า การพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาจักสานในอนาคต คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานให้มีความหลากหลาย มีรูปแบบที่ทันสมัย ราคาอ่อนโยน และมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และต้องการให้คนรุ่นใหม่มีความสนใจในการศึกษางานหัตถกรรมจักสานมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาของ อาภาพรณ ชนานิยม (2555) ที่กล่าวว่าการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนาขึ้นใหม่เป็นการนำคุณค่าที่เคยมีมา

ดัดแปลงพัฒนาให้เกิดสิ่งใหม่ โดยยังมีความดั้งเดิมหลงเหลืออยู่ การนำภูมิปัญญามาสร้างสรรค์และเรียบเรียงใหม่ ทบทวน ดัดแปลง ประยุกต์ภูมิปัญญาด้วยความคิด เทคนิค และกระบวนการ จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ ไหลไผ่ทอง (2565) เรื่อง การพัฒนาตลาดจกสานท้องถิ่น เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และของ แต่งบ้านร่วมสมัย จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่พบว่า ผลิตภัณฑ์จักสานชุมชนจัดอยู่ในประเภทของฝากที่ระลึกและของใช้ในครัวเรือน มีการพัฒนา ตัวผลิตภัณฑ์ให้สามารถดัดแปลงรูปทรงได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งโครงสร้างที่แข็งแรงของผลิตภัณฑ์จักสานท้องถิ่น สามารถนำมาพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัย น่าสนใจ และสวยงาม สอดคล้องกับวิจัยของ ประทานทิพย์ กระมล และนันทมน ชีระกุล (2546) เรื่อง กลุ่มจักสานหมู่บ้านแก้งบ้านก้อขาว ภายใต้โครงการปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มจักสานหมู่บ้านแก้งบ้านก้อขาว มีความเชี่ยวชาญในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ สามารถนำมาพัฒนา ตัวผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจ มีการขยายรูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้นกว่าเดิม ทั้งประโยชน์ใช้สอยและตลาดจกสาน รวมถึงเป็นการสร้างตระหนักรู้ของคนในชุมชนถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจักสาน ทำให้คนในชุมชนหันมาศึกษางานหัตถกรรมพื้นบ้านมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1. ควรมีการสร้างสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับผลจากการศึกษาประวัติและความเป็นมาของการทำหัตถกรรมจักสานของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ โดยภาพรวม กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ เช่น หนังสือ ชุดความรู้ แผ่นพับ เพื่อถ่ายทอดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งกลุ่ม กระบวนการทำหัตถกรรมจักสาน ซึ่งสามารถเผยแพร่ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อตอบสนองผู้ที่สนใจทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุควรจัดทำแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูทักษะหัตถกรรมจักสาน โดยการสร้างโครงการฝึกอบรมหรือเวิร์กช็อปให้กับเยาวชนและชุมชนท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดความรู้และสืบสานภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานไปยังรุ่นต่อไป
3. กลุ่มจักสานผู้สูงอายุศรีเกตุ ควรมีการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการเรียนรู้วิธีการทำเครื่องจักสานจากชาวบ้านในท้องถิ่น โดยการเข้าร่วมกิจกรรมสอนจักสานแบบดั้งเดิมเพื่อให้เกิดการเผยแพร่ภูมิปัญญา และสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการขยายขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาให้กว้างมากยิ่งขึ้น เพื่อให้มีการศึกษากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานที่มีความหลากหลาย โดยมีการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอาชีพจักสานที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาไว้อย่างเข้มแข็งและการปรับตัวตามยุคสมัย
2. ควรมีการศึกษากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานอื่น ๆ เพื่อเป็นการศึกษาความรู้เพิ่มเติมและทำให้มีความรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น
3. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานให้มีความหลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น เพื่อสืบทอดภูมิปัญญางานหัตถกรรมจักสานให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- จิราพร มะโนวัง และวาสนา เสภา. (2563). การพัฒนาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- เจษฎา พัฒรานนท์. (2553). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการมีส่วนร่วมกรณีศึกษากลุ่มจักสานใบกระพ้อ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงฤทัย อรรถแสง. (2552). กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ขอนแก่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธีรพัฒน์ บุผาพิบูลย์. (2566). สืบสานภูมิปัญญาสู่สินค้าร่วมสมัย. สืบค้นจาก <https://osotho.co/lifestyle/>
- นัฐธีรนนท์ รอดชื่น. (2560). การออกแบบผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานพื้นบ้าน บ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 8(1), 1-20.
- นิชาวดี ตานีเหิง. (2562). การยกระดับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจักสานจากเตยหนามสู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ภายใต้แนวคิดเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ชุมชนพวงบุปผะ ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

- ประทานทิพย์ กระมล และนันทมน อีระกุล. (2546). กลุ่มจักสานหญ้าแฝกบ้านก้อขาว ภายใต้โครงการ
การปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.
- มานพ ทับเงิน. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารกับความพึงพอใจในการ
ปฏิบัติงานของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- มานพ สารสุข. (2549). การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมในงานหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ชุมชน.
วารสารวิทยาศาสตร์ คชสาสน์, 36(1), 23-34.
- สุดารัตน์ ไหลไผ่ทอง. (2565). การพัฒนาตลาดจักสานท้องถิ่น เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และของแต่ง
บ้านร่วมสมัย จังหวัดฉะเชิงเทรา. (วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัย
บูรพา.
- โสพล นิยมไทย. (2560). โครงการ “การสืบสานศิลปหัตถกรรมเครื่องจักสานเพื่อพัฒนารัฐกิจชุมชนบ้านหนองจิก
หมู่ที่ 3 ตำบลปากจั่น อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง”. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อาภาพรรณ ชนานิยม. (2556). การกำหนดแนวคิดของผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง
และขนาดย่อม กระทรวงอุตสาหกรรม.
- อังกูล สมคะเนย์. (2535). สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อ
บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน
Creative Cultural Tourism Management by Tai Lue Community
Ban Pae Ton Yang Ngam, Ban Thi Subdistrict, Ban Thi District,
Lamphun Province

กัญชพร เชื้อนคำ นันทน์ภัส ทองมณี กุลจิรา ตนกการณ
นงเยาว์ ภัทรเกตุอนันต์ พีรพัฒน์ บัวลอย และ ชนาพร ถามดี
Kanchaponr Kuankum Nunnapat Thongmanee
Kunjira Tonkan Nongyao Phataraketanan peerapat Bualoy
and Chanaporn Thamdee

นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

วันที่รับบทความ : วันที่ 3 มกราคม 2568

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 9 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 14 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อบ้านแพะตันยางงาม อลัทธิศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดรายได้และความต้องการของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน จำนวน 289 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรม Excel และนำเสนอผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ค่าการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยที่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและกราฟ

ผลวิจัยพบว่า ศักยภาพของชุมชนที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 โดยส่วนใหญ่เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสามารถเป็นแลนด์มาร์คของชุมชนได้ กิจกรรมของชุมชนมีความโดดเด่น น่าดึงดูดใจ ในขณะที่รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของชุมชนไทลื้อ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65 โดยชุมชนมีการวางแผน มีระบบธุรกิจชุมชนที่ชัดเจน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำธุรกิจชุมชน และในชุมชนมีการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น การเดินทาง และแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 ส่วนใหญ่เห็นว่า การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของไทลื้อจะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของคนไทลื้อมากยิ่งขึ้น และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ชุมชนไทลื้อ, วัฒนธรรมและภูมิปัญญา

ABSTRACT

This research is quantitative. The objective is to study the creative management of cultural tourism by the Tai Lue community. Study on the promotion of tourism that generates income and the needs of tourists in creative cultural tourism management by Tai Lue Ban Pae Ton Yang Ngam community. The sample in this research is the Tai Lue population living in Ban Pae Ton yang Ngam community. The instrument in this research is an data analysis questionnaire by program (Excel) presenting the results of descriptive statistical analysis by determining the frequency distribution, percentage, mean and standard deviation.

The results showed that the potential of the community to affect the tourism of the Tai Lue community as a whole was at a high level, with an average of 4.45 (SD=0.67). Meanwhile, the creative cultural tourism model of the Tai Lue community as a whole is at a high level, accounting for an average of 4.58 (SD= 0.65). A clear community business system and in the community there is an exchange of knowledge about doing community business. Convenience to Tourists, such as travel and conservation guidelines for the restoration of cultural heritage and wisdom of the Tai Lue community, were at a high level overall, accounting for an average of 4.62 (SD= 0.66). Most of them agree that organizing activities related to the lifestyle and wisdom of Tai Lue will allow tourists to experience the lifestyle of the Tai Lue people more and impress tourists who come to visit the community

KEYWORDS: Tourism Management, Tai Lue Community, Culture and Wisdom

บทนำ

การท่องเที่ยวนับว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดรายได้เป็นจำนวนมากทั่วโลก สำหรับในประเทศไทยได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดรายได้ต่อทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนหรือเจ้าของพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการนำแนวคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยชุมชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่มีบทบาทหลักในการจัดการการท่องเที่ยวที่สามารถปกป้องและสงวนรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและปัจจัยแวดล้อมวัฒนธรรมรวมถึงเพิ่มความเข้มแข็งแก่ชุมชน

การท่องเที่ยวจัดเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของโลก ดังจะเห็นได้จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวทั่วโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในทุกปี และเนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมหรือธุรกิจสนับสนุน ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ มีศักยภาพในการทำรายได้ให้กับประเทศไทยสูง และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย (กาญจนา สุคันธสิริกุล, 2556)

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูนเป็นแหล่งที่ตั้งของเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 1,300 ปี มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในเชิงศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งวัดวาอาราม เจดีย์เก่าแก่ และศิลปะล้านนาแท้ที่มีลวดลายอันวิจิตรงดงาม จากหลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุที่กระจายตัวอยู่ตามบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ คือ บริเวณอำเภอเมือง และอำเภอป่าซาง ทำให้เกิดการฟื้นฟูและการพัฒนาความเป็นเมืองเก่าแก่ด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในระดับประเทศอีกแห่งหนึ่ง ปัจจุบันนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมานมัสการพระบรมธาตุหริภุญไชยก่อนการเดินทางต่อไปไปยังจังหวัดเชียงใหม่ โดยไม่ค้างคืนหรือเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวอื่นในจังหวัดลำพูน แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูนได้พยายามประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่นในจังหวัดลำพูนให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักในฐานะเมืองที่มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากเมืองอื่นในภาคเหนือ (เจดศักดิ์ มานะ, 2559)

ในปัจจุบันความเจริญทางสังคมและเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็วส่งผลให้หลายชุมชนในประเทศไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจถูกกลืนหรือหลงลืมไปในกระแสของความทันสมัยและวัฒนธรรมจากภายนอก การสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวไม่เพียงแต่ทำให้ชุมชนขาดความโดดเด่น แต่ยังส่งผลกระทบต่อความสามัคคี ความภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง และการพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว ชุมชนไทลื้อบ้านแพะตันยางงาม ในตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน เป็นตัวอย่างของชุมชนที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรม

และประเพณีดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ศิลปะการทอผ้า การฟ้อนรำ และภาษาไทลื้อ ซึ่งสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อที่มีคุณค่าและควรค่าแก่การอนุรักษ์ อย่างไรก็ตาม การขาดซึ่งการจัดการและการส่งเสริมทรัพยากรท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสมอาจทำให้เอกลักษณ์เหล่านี้เสื่อมถอยหรือสูญหายไปในช่วงเดียวกัน ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จึงสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนได้ หากมีการจัดการที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ การจัดการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แต่ยังสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน และส่งเสริมความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ในชุมชนไทลื้อบ้านแพะตันยางงาม โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมถึงสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ ทั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายสำคัญในการวางรากฐานให้การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการพัฒนาทางเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน
3. เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน บนพื้นฐานแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรม แนวคิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ และแนวคิดศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรไทลื้อที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน จำนวน 289 คน

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อบ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ โดยใช้การตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาคำตอบในการหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อ บ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอปานธิ จังหวัดลำพูน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้มาจากการสุ่มตัวอย่าง Taro Yamane ซึ่งเป็นที่นิยมใช้ในการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสำรวจประชากรไทลื้อที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอปานธิ จังหวัดลำพูน จำนวน 289 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลของกลุ่มไทลื้อที่อาศัยอยู่ในชุมชนไทลื้อ บ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอปานธิ จังหวัดลำพูน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายครบถ้วนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบ่งเป็น 4 ตอนด้วยกัน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนไทลื้อ ในการเสริมสร้างความรู้ ซึ่งจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนที่มีผลต่อ การท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ บ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอปานธิ จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 3 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของชุมชนไทลื้อ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ ศึกษาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของชุมชนไทลื้อ บ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอปานธิ จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อ ซึ่งจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อ บ้านแพะต้นยางงามตำบลบ้านธิ อำเภอปานธิ จังหวัดลำพูน

การสร้างแบบสอบถาม เริ่มจากการศึกษารายละเอียดของแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากตำรา เอกสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสังเคราะห์กำหนดกรอบแนวคิด และนำไปสร้างเครื่องมือแบบสอบถามภายใต้ขอบเขตของการดำเนินงานวิจัย เมื่อเสร็จแล้วจึงนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มโหล้งบ้านอิหลวง สุดท้ายนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้มาปรับปรุงเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel ค่าสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยที่ (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการตอบตามวัตถุประสงค์งานวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนโหล้งบ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านอิ อำเภอบ้านอิ จังหวัดลำพูน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพสมรส ช่วงอายุระหว่าง 36-50 ปี ระดับการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000–20,000 บาท รายจ่ายต่อเดือนอยู่ที่ 20,000–30,000 บาท และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดลำพูน

ศักยภาพของชุมชนที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของชุมชนโหล้งบ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านอิ จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.41 โดยแหล่งท่องเที่ยวมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.56 ด้านที่พักแรม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.38 โดยมีที่พักให้เลือกอย่างหลากหลายรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.54 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกในการคมนาคม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.44 โดยชุมชนมีความเชื่อมโยงใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวหลัก อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.58 ด้านกิจกรรม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.45 โดยกิจกรรมของชุมชนมีความโดดเด่น น่าดึงดูดใจ และกิจกรรมของชุมชนมีให้เลือกทำหลากหลาย อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.53 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.38 โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้เลือกอย่างหลากหลายรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.52 ด้านองค์กรชุมชน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.43 โดยชุมชนมีการรวมกลุ่มกันภายในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.50 ด้านการจัดการ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.18 โดยชุมชนมีการกระจายรายได้ผลประโยชน์ภายในชุมชน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.38 ด้านการเรียนรู้

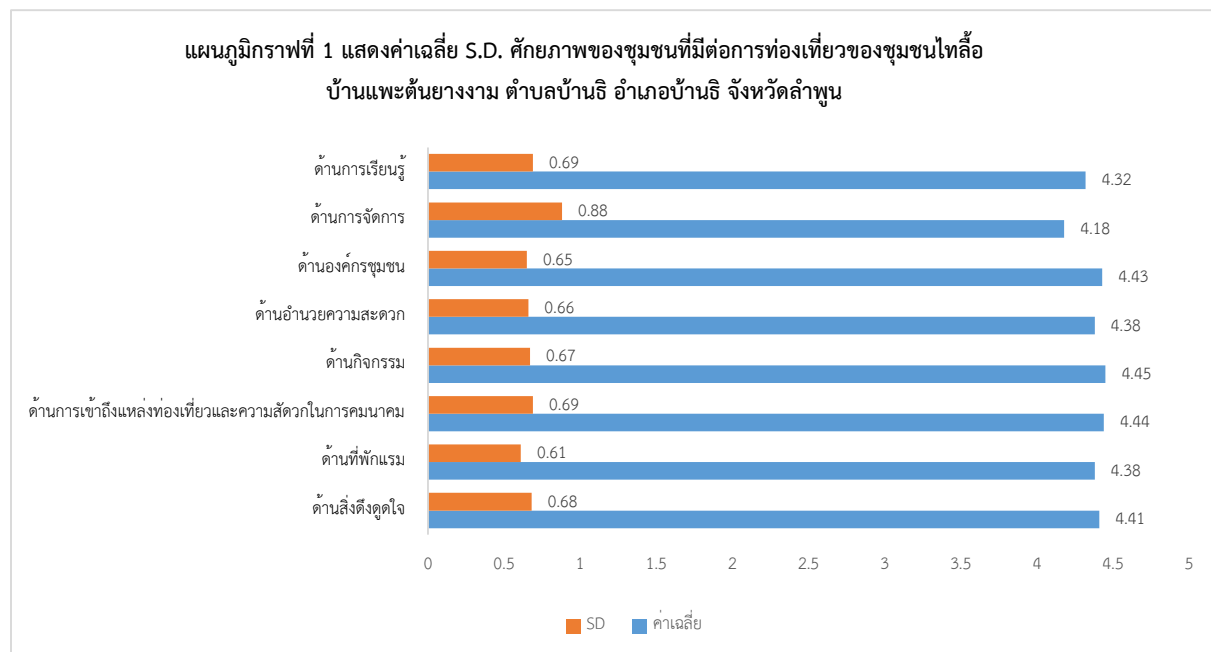
อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.32 โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนวิถีชีวิตของชุมชน
อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.39



ภาพที่ 1 ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของชุมชน
ที่มา: (ทีดับบลิวเอ็ม, 2565)



ภาพที่ 2 วัฒนธรรมประเพณีที่มีความโดดเด่น
ที่มา: (ทีดับบลิวเอ็ม, 2565)



ภาพที่ 3 แผนภูมิศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ
บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาศักยภาพของชุมชนที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านแพะต้นยางงามจะเห็นว่าด้านสิ่งดึงดูดใจ พบว่า ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยว มีวัฒนธรรมประเพณีที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น มีที่พักอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย กิจกรรมของชุมชนมีผู้ให้ความรู้หรือผู้ดูแลในการทำกิจกรรม มีร้านขายของที่ระลึกให้บริการ อีกทั้ง ชุมชนยังมีปราชญ์ผู้มีความรู้เป็นตัวแทนของชุมชน ชุมชนมีการให้คำแนะนำให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน หรือแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนวิถีชีวิตของชุมชน

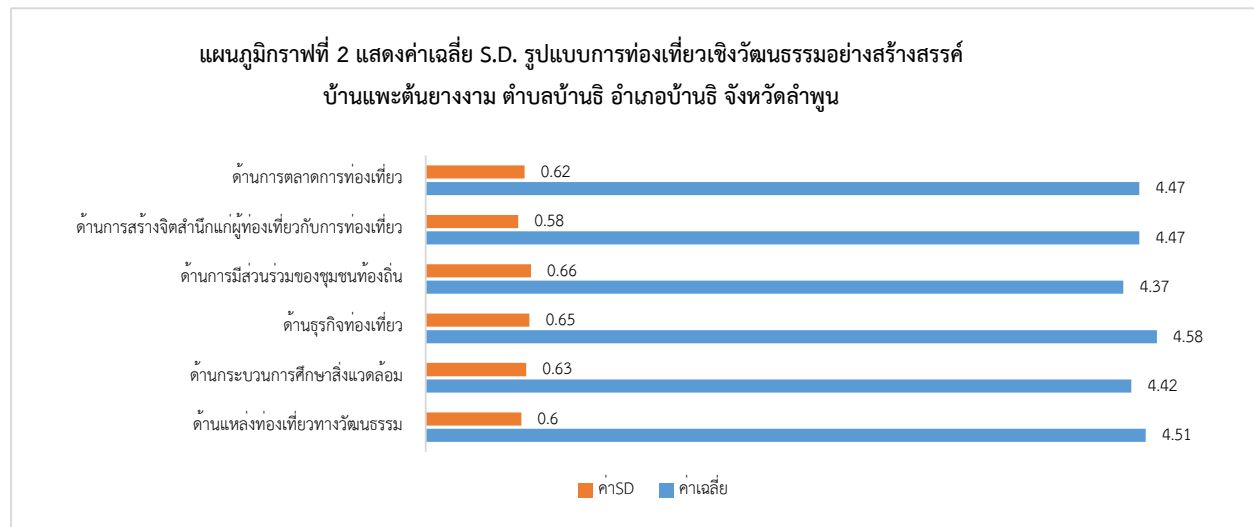
รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของชุมชนไทลื้อบ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอปานิ จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.51 โดยในชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.58 ด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.42 โดยในชุมชนมีลำธารที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.71 ด้านธุรกิจท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.58 โดยในชุมชนมีการวางแผนระบบธุรกิจชุมชนที่ชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.70 ด้านการตลาดท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.47 โดยมีแหล่งที่พักรับรองสำหรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.57 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.37 โดยความสามัคคีของประชาชนช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.60 ด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.47 โดยเกิดความสามัคคี ในชุมชนและได้แลกเปลี่ยนมุมมองของผู้ใหญ่และเด็ก อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.67



ภาพที่ 4 สถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่น
ที่มา: (ทีดับบลิวเอ็ม, 2565)



ภาพที่ 5 การแสดงความเป็นมาของท้องถิ่น
ที่มา: (ทีดับบลิวเอ็ม, 2565)



ภาพที่ 6 แผนภูมิรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของชุมชนไทลื้อบ้านแพะตันยางงาม จะเห็นได้ว่า ในชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต เสื้อผ้า และเครื่องแต่งกาย ชุมชนไทลื้อได้มีการสอดแทรกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ในการท่องเที่ยว ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีร้านสินค้าโอท็อป (OTOP) ความน่าสนใจและมีเอกลักษณ์ของอุโบสถ บ้านแพะตันยางงาม ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชนทำให้ชุมชนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด และในชุมชนได้มีการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนในชุมชน

แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านพื้นที่การท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.56 โดยคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวละวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.80 ด้านการจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.61 โดยจัดบุคลากรรองรับสำหรับการท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.73 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.62 โดยจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของไทลื้อ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.74 ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.52 โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วม

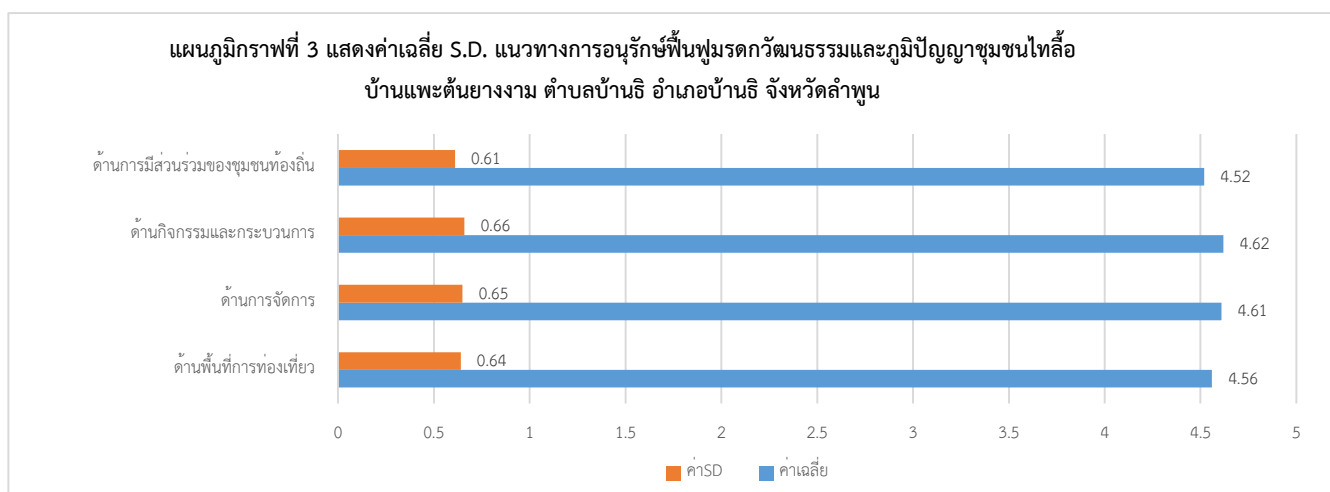
ในการส่งเสริมและสนับสนุนจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 4.65



ภาพที่ 7 กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน
ที่มา: (ทีดับบลิวเอ็ม, 2565)



ภาพที่ 8 ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน
ที่มา: (ทีดับบลิวเอ็ม, 2565)



ภาพที่ 9 แผนภูมิแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
ชุมชนบ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อบ้านแพะตันยางงาม แสดงถึงการจัดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทำเลที่ตั้ง คำนึงถึงระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ จัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทลื้ออย่างลึกซึ้ง และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนจัดกิจกรรม ตามประเพณีท้องถิ่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาชุมชน

อภิปรายผล

จากการศึกษา “การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน” โดยการรวบรวม วิเคราะห์ และสรุปผลข้อมูลที่ได้แล้ว สามารถนำมาอภิปรายผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) ศักยภาพของชุมชนที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนที่เน้นการท่องเที่ยวแบบเชิงวัฒนธรรมสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยชุมชนมีกิจกรรมที่น่าสนใจ เรียนรู้วิถีชีวิต มรดกวัฒนธรรม และกิจกรรมนันทนาการของชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวของชุมชนที่ พยอม ธรรมบุตร (2548, อ้างถึงใน ประกาศ ปาวา ทองสว่าง และ เกิดศิริ เจริญวิศาล, 2563) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจะสนใจวิถีชีวิต มรดกวัฒนธรรม ศิลปะ อุตสาหกรรม และกิจกรรมนันทนาการของชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะเยี่ยมชมและศึกษาแหล่งท่องเที่ยวและงานแสดงสินค้า หัตถกรรม พิพิธภัณฑสถานทุกประเภท ศิลปะการแสดง และทัศนศิลป์ ตลอดจนแหล่งมรดกต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ อินกล้า (2560) จากการศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยชุมชนหยงสตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง สะท้อนให้เห็นว่า กิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและนำเสนอประสบการณ์ การท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวธรรมชาติที่บริสุทธิ์และผู้คนที่เปี่ยมมิตรที่พร้อมให้การบริการที่มีคุณภาพสูงเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธง คำเกิด, อุทุมพร เรืองฤทธิ์, เพียงฤทัย เสงี่ยมศิลป์, จิตราภรณ์ เถรวัตร และ ชิดชนก มากจันทร์ (2564) จากการศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนผ่านฐานการเรียนรู้และกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของคนไทลื้อมากยิ่งขึ้น

2) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน พบว่า ชุมชนมีการวางแผนระบบธุรกิจชุมชนที่ชัดเจน คนในชุมชนร่วมกันคิดร่วมตัดสินใจ วางแผนรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงการเลือกจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อตอบสนองกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการซื้อสินค้า ซึ่งสามารถหารายได้ให้ชุมชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทิพย์สุตา พุฒจร (2559, อ้างถึงใน ธง คำเกิด, อุทุมพร เรืองฤทธิ์, เพียงฤทัย เสงี่ยมศิลป์, จิตราภรณ์ เถรวัตร และ ชิดชนก มากจันทร์, 2564) กล่าวว่า เป็นการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทรัพยากรในชุมชนโดยภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมกันทำ ร่วมรับผลประโยชน์

และตรวจสอบได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาสินี ธนพิทักษ์, วิวัฒน์ ฤทธิมา, ณตিকা ไชยานุพงศ์ และศิริชัย กุมารจันทร์ (2561) จากการศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิตจากภูมิปัญญาชุมชนตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง พบว่า ชุมชนศึกษาเรียนรู้ร่วมกันในการสำรวจวางแผน โดยใช้กระบวนการวงจรคุณภาพ (PDCA) และสร้างเส้นทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิตจากภูมิปัญญาชุมชน ตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง อีกทั้งชุมชนยังสามารถพัฒนาศักยภาพความพร้อมของตนเองในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิต และสามารถเป็นต้นแบบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของธง คำเกิด, อุทุมพร เรืองฤทธิ์, เพียงฤทัย เสงี่ยมศิลป์, จิตราภรณ์ เถรวัตร และ ชิตชนก มากจันทร์ (2564) จากการศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของ ตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัด สุพรรณบุรี พบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชน ตำบลต้นตาล เป็นกระบวนการตั้งแต่การวางแผน การกำหนดเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน รวมถึงผลลัพธ์ของการบูรณาการการทำงานร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจากการศึกษาทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน โดยมีโครงสร้างการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบล ต้นตาล เป็นโครงสร้างการทำงานร่วมกันของตำบลต้นตาล ที่ได้มีกำหนดโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ และ ความรับผิดชอบ โดยโครงสร้างการทำงานของการท่องเที่ยวตำบลต้นตาลมีรูปแบบการทำงานที่มีลักษณะ ไม่ซับซ้อน

3) แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อ บ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน พบว่า ชุมชนคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวและ วัฒนธรรม อันเป็นสิ่งที่แสดงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเป็นรากฐานของการสร้างสรรค์ ความสามัคคี และ ความมั่นคงเป็นการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจร่วมกันที่ได้ประพฤติในสิ่งที่ดำรงมีคุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม พัฒนาประเทศชาติ ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทลื้อ โดยดำเนินการเผยแพร่วัฒนธรรมไทลื้อผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ ควรมี การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทลื้อ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลและพื้นที่สำหรับการศึกษาวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนาโฮมสเตย์ในชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้มีโอกาสศึกษา เรียนรู้ และสัมผัส ประสบการณ์จริงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อโดยตรง สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ ท่องเที่ยวของพจนาน สนวนศรี (2546, อ้างถึงใน จิราภรณ์ แก้วมณี, 2557) ได้อธิบายความเป็นไปเพื่อให้เห็นจุดยืน ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ชุมชนเป็นเจ้าของชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกย่องคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม

เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่นและมีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจต่อบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาติ อินกล้า (2560) จากการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนหยงสตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง พบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน มุ่งเป้าหมายไปที่การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการสร้างงานและรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น นอกเหนือจากแหล่งรายได้หลักที่มีอยู่โดยการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเอกลักษณ์ให้เป็นจุดเด่นของชุมชน เน้นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและนำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งผู้มาเยือนสามารถสัมผัสธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แท้จริง มีการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นพร้อมกับกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับร่วมกัน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับแนวหน้าในภาคใต้ของประเทศ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) จากการศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า การแสดงคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และยังสามารถดำรงรักษาความดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี นำมาสู่แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยการพัฒนาให้เป็นเมืองที่รักษาความเป็นมรดกของท้องถิ่นไว้ ส่งเสริมงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอและจังหวัด อีกทั้งยังเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายเข้าถึงง่าย โดยการร่วมมือทั้งภาครัฐองค์การภาคเอกชนและคนในท้องถิ่น และส่งเสริมสินค้า OTOP เป็นสินค้าหลักเพื่อเป็น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อบ้านแพะตัน ยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน ทำให้ทราบถึงลักษณะของศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนไทลื้อ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนไทลื้อแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนไทลื้อ ดังต่อไปนี้

1) ผู้สนใจสามารถนำข้อมูลการวิจัยไปศึกษาต่อได้และสามารถศึกษาการดำเนินการวิจัย เพื่อนำไปศึกษาหัวข้อแนวทางการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เช่น การผสมผสานกิจกรรมทางวัฒนธรรม การเรียนรู้ภูมิปัญญา และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือหัวข้อวิจัยวิธีการเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การสร้างเรื่องราว (Storytelling) ที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ

2) ชุมชนควรมีการถ่ายทอดบทเรียน การทบทวนความรู้ และประสบการณ์จากกระบวนการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยว ตลอดจนการสนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการประยุกต์เข้ากับวิถีภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน เพื่อขับเคลื่อนพลังและความสามารถของคนในชุมชนมากขึ้น

3) จากการดำเนินงานวิจัยทำให้พบว่า การจัดการศึกษาที่นำเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาสืบสานให้เยาวชนได้เรียนรู้เพิ่มเติมเป็นสิ่งที่ดี การอบรมสามารถเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ ต่อยอดองค์ความรู้ อีกทั้งการมีหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นนั้นเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น และมีความสามารถในการจัดการศึกษาได้ตรงตามนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและทำให้เยาวชนได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยว

1) บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมทั้งระดับภายในจังหวัด และระดับประเทศ

2) ร่วมมือกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้คงสภาพเดิม

3) เพิ่มความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

4) ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้น มีการอบรมเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถในการให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวได้ และสร้างความตระหนักให้เยาวชนมีความห่วงใยทรัพยากรในท้องถิ่นของตน เช่น จัดอบรมมัคคุเทศก์น้อยและผู้นำเที่ยวชุมชน เป็นต้น

5) เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งด้านคมนาคม ห้องน้ำสำหรับคนพิการ และสร้างความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา สุคันธสิริกุล. (2556). *การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จิราภรณ์ แก้วมณี. (2557). *การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวเขาจีน อำเภอบางบาล จังหวัดราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เจดศักดิ์ มานะ (2559). *แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยววัดในเขตอำเภอมือง จังหวัดลำพูน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยแม่โจ้). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ธง คำเกิด, อุทุมพร เรืองฤทธิ์, เพียงฤทัย เสี่ยงมศิลป์, จิตราภรณ์ เถรวัตร, ชิตชนก มากจันทร์. (2564). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของ ตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ). นครปฐม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ประกาศ ปาวา ทองสว่าง และ เกิดศิริ เจริญวิศาล. (2563). *การวิเคราะห์ความหลากหลายทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสู่การศึกษาการท่องเที่ยวพหุวัฒนธรรม*. การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารจัดการ ครั้งที่ 12 ประจำปี 2563 (น. 504-519). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิลาสณี ธนพิทักษ์, วิวัฒน์ ฤทธิมา, ณติกา ไชยานุพงศ์ และ ศิริชัย กุมารจันทร์. (2561). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมฝ่ายมีชีวิตจากภูมิปัญญาชุมชนตำบลเขาปู่ อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง*. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 14(2), 28-38.
- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุชาติ อินกล้า (2560). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนหอยสตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยราชมงคลศรีวิชัย.
- Joy Twm. (2565). *แหล่งท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อบ้านธิ*. สืบค้นจาก <http://www.facebook.com/joy.twm?mibextid=ibOpuv>

บทความวิจัย

แนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน
ในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยบ้านกู่ลายมือ ตำบลทุ่งรวงทอง
อำเภอแม่อาง จังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for Upgrading Local Herbal Products of Local Wisdom
in Treating Diseases According to Thai Traditional Medicine,
Ku Lai Mue Village Thung Ruang Thong Sub-district,
Mae Wang District, Chiang Mai Province

นุชวรา จินตามรกต ปนัดดา พรหมจันทร์ ปาติณา กุณาอู๊ด
วิไลลักษณ์ ตาสี กวินทรา บรรดา ศรุตติกานต์ พรหมเมศ

Nudvara Jindamorakot Panudda Promjan Patina Kunaaut
Wilailak Tasee Kawintra Banda and Saruttikarn Phrommet

นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

วันที่รับบทความ : วันที่ 19 ธันวาคม 2567

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 9 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 14 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยบ้านกล้วยมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์การรักษาโรคจากสมุนไพรท้องถิ่นตามแพทย์แผนไทยบ้านกล้วยมือ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สมุนไพรท้องถิ่นบ้านกล้วยมือ และ 3) เพื่อหาแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยสู่ระดับชาติและพร้อมพัฒนาไปสู่ระดับสากลในอนาคต กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หมอพื้นบ้านและผู้เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย หมอพื้นบ้านและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรจากบ้านกล้วยมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 ท่าน หมอนวดจากบ้านสันป่าตอง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 ท่าน และหมอพื้นบ้านจากบ้านสันป่าตอง ตำบลสันป่าตอง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 ท่าน เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้การบรรยายและพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล

จากผลวิจัยพบว่า บ้านกล้วยมือ มีผลิตภัณฑ์ในการรักษาโรค ได้แก่ ลูกประคบ ยาหอม ยารักษาโรคปากและยาแก้ปวดฟัน โดยหมอพื้นบ้านแต่ละคนได้รับการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องยาสมุนไพรที่แตกต่างกัน บางท่านได้รับสูตรมาจากบรรพบุรุษ ผลิตภัณฑ์มีแหล่งวัตถุดิบหลักมาจากชุมชน มีการจดทะเบียนเพื่อรับรองความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์จากหลายแห่งแต่ยังไม่มี การขออนุญาตผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเพื่อรับรอง โดยมีแนวทางในการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ด้วยการขออนุญาตผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่รับรองความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ และมีแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่น ด้วยการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์จากเดิมให้มีเอกลักษณ์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรได้จำหน่ายออกสู่ตลาด และควรมีการศึกษาความต้องการของผู้บริโภคก่อนเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

คำสำคัญ: สมุนไพรท้องถิ่น, ภูมิปัญญาชาวบ้าน, การแพทย์แผนไทย

ABSTRACT

The research on “Guidelines for upgrading local herbal products with local wisdom in treating diseases according to the Thai traditional medicine of Ban Ku Lai mu, Tung Ruang Thong Sub-district, Mae Wang District, Chiang Mai Province” has the following objectives: (1) to study local herbal medicine products according to the Thai traditional medicine of Ban Ku Lai, (2) to study the value-added model for local herbs of Ban Ku Lai, and (3) to find guidelines for upgrading local herbal products in treating diseases according to the Thai traditional medicine to the national level and ready to develop to the international level in the future. The sample group in this research includes local doctors and related persons using a specific selection method, totaling 5 persons: local doctors and those involved in the production of herbal medicine products from Ban Ku Lai mu, Tung Ruang Thong Sub-district, Mae Wang District, Chiang Mai Province, totaling 3 persons; masseurs from Ban San Pa Tong, Yu Wa Sub-district, San Pa Tong District, Chiang Mai Province, totaling 1 person; and local doctors from Ban San Pa Teng, San Pa Yang Sub-district, Mae Taeng District, Chiang Mai Province, totaling 1 person. The research instruments for this research are in-depth interviews using descriptions and descriptions to analyze the data.

The research results found that Ban Ku Lai mu has products for treating diseases, such as compresses, aromatic medicines, oral medicines, and toothache medicines. Each local doctor has received different knowledge about herbal medicines. Some have received formulas from their ancestors. The products have main raw materials from the community. There are many places to register to certify the safety of the products, but there has been no request for herbal product permission from the Food and Drug Administration for certification. There is a guideline to increase the value of the products by requesting permission for herbal products that certify the safety of the products. There is a guideline to upgrade local herbal products by developing product designs and packaging from the original to have unique characteristics to open up opportunities for herbal products to be sold in the market. There should also be a study of consumer needs in order to be able to meet consumer needs.

KEYWORDS: Local Herbs, Folk Wisdom, Thai Traditional Medicine

บทนำ

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์ มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นแบบแผนที่ได้รับการยอมรับในสังคม เป็นมรดกที่ทรงคุณค่าจากบรรพบุรุษ และเกิดจากการลองถูกลองผิดและปรับปรุงพัฒนาจนเกิดความเหมาะสม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน มีการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังจากรุ่นสู่รุ่น และยังคงเห็นการใช้สมุนไพรในการแพทย์ทางเลือกเพื่อการบำบัดและรักษาควบคู่กับการรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่ ญัตติวุฒิชัย ทรัพย์อุปถัมภ์ (2558, อ้างถึงใน นำพล แปนเมือง, ปภาสสรณ์ ชีระพัฒน์วงศ์, และเพชรรัตน์ รัตนขมภู, 2566)

บ้านกล้วยมือ เป็นหมู่บ้านที่มีความหลากหลายของพืชสมุนไพร และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ ในอดีตพื้นที่บริเวณบ้านกล้วยมือไม่มีโรงพยาบาลใกล้ ๆ จึงทำให้การรักษาโรคในยุคนั้นต้องพึ่งพระอาจารย์ที่มีวิชาความรู้ในเรื่องสมุนไพรเป็นผู้รักษาโรคให้แก่ชาวบ้านสืบทอดความรู้สืบต่อกันมา ในปัจจุบันยังคงหลงเหลือผู้ที่สืบทอดวิชาความรู้ในเรื่องสมุนไพรจากการที่ไปบวชเป็นพระภิกษุสามเณรเนื่องจากเป็นลูกมือให้พระอาจารย์ ซึ่งเริ่มต้นจากการจดจำสรรพคุณของยาสมุนไพรชนิดต่าง ๆ ทั้งการชิมรส ต้มกลั่น และการสัมผัส จากนั้นจึงได้ไปศึกษาต่อเรื่องการแพทย์จนมีวิชาความรู้และได้ทำผลิตภัณฑ์ในการรักษาด้วยวิธีการแบบแพทย์แผนไทย จนทำให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยเป็นสินค้าที่สำคัญในตำบลเป็นการเพิ่มผลผลิตและสร้างมูลค่าให้แก่พืชสมุนไพรเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลิตภัณฑ์ยารักษาโรคจากสมุนไพรท้องถิ่นตามแบบแพทย์แผนไทย รวมทั้งศึกษารูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น และแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยสู่สากล

ดังนั้นเพื่อที่จะหาแนวทางพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพรในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยที่มีอยู่ในชุมชนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้งสร้างความพร้อมที่จะนำผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยออกสู่ท้องตลาดในระดับสากลให้เป็นที่รู้จักสร้างชื่อเสียงและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนต่อไป ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อนำมาศึกษาความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านนำมาเป็นแนวคิดในการอธิบายถึงความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดจากอดีตจวบจนปัจจุบัน 2) แนวคิดเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย เพื่อนำมาศึกษาวิถีปฏิบัติเพื่อดูแลสุขภาพและการบำบัดโรคแบบดั้งเดิมที่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมนำมาเป็นแนวคิดในการอธิบายถึงการแพทย์แผนไทยด้วยการใช้สมุนไพรในท้องถิ่น 3) แนวคิดของการแพทย์แผนไทย เพื่อนำมาศึกษากระบวนการทางการแพทย์เกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัย บำบัด รักษา และป้องกันโรค 4) แนวคิดเกี่ยวกับสมุนไพรท้องถิ่น นำมาเป็นแนวคิดในการอธิบายถึงคุณประโยชน์ของสรรพคุณสมุนไพรและการนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรค 5) แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อนำมาศึกษาความต้องการของผู้บริโภคเป็นการตอบสนองต่อความจำเป็นของผลิตภัณฑ์ และ 6) แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มหรือส่วนประสมทางการตลาด เพื่อนำมาศึกษาการเพิ่มมูลค่าสินค้าและสร้างจุดเด่นในตัวผลิตภัณฑ์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ยารักษาโรคจากสมุนไพรท้องถิ่นตามแบบแพทย์แผนไทย
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น
3. เพื่อหาแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทย

สู่สากล

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นของภูมิปัญญาชาวบ้านในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยในหมู่บ้านกล้วยมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดให้สมาชิกทีมวิจัยลงพื้นที่นำแบบสัมภาษณ์ไปถามกลุ่มเป้าหมายด้วยตัวเอง และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อหาคำตอบในการเสนอแนะแนวทางทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นของภูมิปัญญาชาวบ้านในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยในหมู่บ้านกล้วยมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ คือ หมอพื้นบ้านและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรจากบ้านกล้วยมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ภายในหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน 3 ท่าน หมอนวดจากบ้านสันป่าตอง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 ท่าน และหมอพื้นบ้านจากบ้านสันป่าตอง ตำบลสันป่าตอง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 ท่าน โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือและการเก็บข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ กำหนดแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลิตภัณฑ์ยารักษาโรคจากสมุนไพรท้องถิ่นตามแบบแพทย์แผนไทยในหมู่บ้านกล้วยมือ

ตอนที่ 3 รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรท้องถิ่น

ตอนที่ 4 แนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์ยารักษาโรคจากสมุนไพรท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตามข้อเท็จจริงมาวิเคราะห์ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยบ้านกู่ลายมือ และนำผลที่ได้เสนอในรูปแบบการบรรยายพรรณนา

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อบ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ โดยใช้การตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาคำตอบในการหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยชุมชนไทลื้อ บ้านแพะตันยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอปานธิ จังหวัดลำพูน

ผลการวิจัย

การศึกษานี้วิจัยเรื่อง “แนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยบ้านกู่ลายมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่” มีผลการศึกษา ดังนี้

1) จากการศึกษาผลิตภัณฑ์ยารักษาโรคจากสมุนไพรท้องถิ่นตามแบบแพทย์แผนไทยบ้านกู่ลายมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 ท่าน และหมอพื้นบ้านจากชุมชนอื่นอีก 2 ท่าน พบว่าการทำยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้านแต่ละคนมีความแตกต่างกัน แบ่งเป็นการศึกษาสมุนไพรด้วยตนเอง การได้รับตำราจากผู้รู้หรือจากบรรพบุรุษของตระกูล โดยมีกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตและทดลองจนได้ต้นแบบการรักษา ทั้งในการทำลูกประคบ ยาหอม ยารักษาโรคปาก และยาแก้ปวดฟัน ทั้งนี้ความสนใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับหมอพื้นบ้านในแต่ละชุมชน



ภาพที่ 1 ยาหอม



ภาพที่ 2 ยาแก้ปวดฟัน



ภาพที่ 3 ยาหอม



ภาพที่ 4 ยาหอม



ภาพที่ 5 ยารักษาโรคปาก

2) รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่นบ้านกล้วยมือ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่จัดจำหน่ายมีแหล่งวัตถุดิบหลักมาจาก ในชุมชน โดยหมอพื้นบ้านแต่ละท่านจะจดทะเบียนเพื่อนำตรายืนยันความปลอดภัยมาสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ ผลิตภัณฑ์ของตนเองแตกต่างกันออกไป และพบว่า แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ จะมุ่งเน้นไปทางด้านการปรับเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจและดึงดูดกลุ่มลูกค้า การพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์ มีมาตรฐานที่คงที่ การพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ดีขึ้นจากผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดิมที่จะสามารถทำให้ผู้บริโภค มีความเชื่อถือในคุณภาพยิ่งขึ้น ในเรื่องของราคา พบว่า ส่วนใหญ่แล้วจะมีกลุ่มเป้าหมายในการขายผลิตภัณฑ์ ยาสมุนไพร คือ กลุ่มวัยกลางคนไปจนถึงผู้สูงอายุ และหลักการในการตั้งราคาของผลิตภัณฑ์จะมาจากต้นทุน ทั้งในด้านวัตถุดิบ การเดินทาง การจัดส่ง รวมไปถึงค่าแรง และผลกำไร ในการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อมาคิดเป็น ราคาในการขายซึ่งจะมีราคาที่ต่ำกว่าในตลาดทั่วไป เพราะต้องการให้ผู้คนในชุมชนหรือบุคคลทั่วไปเข้าถึง ผลิตภัณฑ์ได้ในราคาที่ถูก โดยหมอพื้นบ้านแต่ละท่านมีความคิดในการปรับราคาบางช่วงเวลาเพื่อดึงดูดผู้บริโภค เมื่อพิจารณาช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า ช่องทางในการขายผลิตภัณฑ์ของหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ จะมีการขายหน้าร้านและส่งไปจำหน่ายในสถานที่จำหน่ายยาสมุนไพร และยังไม่มีความต้องการในการเพิ่ม ช่องทางการขาย แต่มีความคิดว่า หากเพิ่มช่องทางการขายทางออนไลน์ได้จะสามารถเพิ่มยอดขายได้ เพื่อความสะดวกต่อการซื้อของผู้บริโภค ทั้งนี้หมอพื้นบ้านทุกท่านยังไม่มีมีการโฆษณาเพื่อกระจายข่าวสาร ของผลิตภัณฑ์ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ในส่วนของการส่งเสริมการตลาด พบว่า ในการขาย ผลิตภัณฑ์จะมีการลดราคาให้แก่ผู้บริโภคที่ซื้อเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งมีการประกันสินค้าหลังการขาย เมื่อสินค้า มีปัญหาและส่วนใหญ่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้บริโภค โดยมีหมอพื้นบ้านเพียงท่านเดียวที่นำผลิตภัณฑ์ ไปออกงานจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าสมุนไพรให้เป็นที่รู้จัก เพราะเป็นหมอสมุนไพรจากคนยุคใหม่ที่ต้องการให้ คนรุ่นใหม่รู้จักยาสมุนไพรของตน ในส่วนของการลดราคาหรือการมีโปรโมชั่นเป็นช่วงเวลามีความเห็นต่าง บางท่านคิดว่าราคาของผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันสมเหตุสมผลแล้ว บางท่านก็มีการลดราคาเป็นโปรโมชั่นอยู่แล้ว เป็นประจำ

3) แนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยสู่สากล จากการวิเคราะห์ด้วย SWOT Analysis พบว่า จุดแข็ง คือ ผู้ผลิตมีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เป็นอย่างดี และ มีการใช้วัสดุในการทำผลิตภัณฑ์ที่สะอาด หาซื้อได้ง่าย สามารถหาได้ตามชุมชน มีการตั้งราคาที่เหมาะสมต่อสินค้า และได้รับผลตอบแทนที่ดีจากผู้บริโภค จุดอ่อน คือ ผู้ผลิตไม่มีการขออนุญาตผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากสำนักงาน คณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพื่อรับรอง ไม่มีความต้องการที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงสินค้า และ ไม่มีความชำนาญในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ จึงมีการจำหน่ายเพียงร้านค้าเล็ก ๆ ภายในสหกรณ์ในพื้นที่ ของอำเภอ จำหน่ายให้คนในชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายที่รู้จัก เนื่องจากสินค้ามีราคาต้นทุนที่ไม่คงที่ ส่วนโอกาส คือ ได้รับการสนับสนุนเรื่องยาสมุนไพรจากภาครัฐการทำตรา Good Manufacturing Practice (GMP) และ

มีการรับรองจากสาธารณสุขอำเภอเพื่อเปิดโอกาสให้เรียนรู้เรื่องยาสมุนไพรเพิ่มเติม ปัจจุบันมีการแนะนำสินค้าในลักษณะของการบอกต่อ จากผู้บริโภคไปยังผู้อื่นหรือมีการประชาสัมพันธ์ในโซเชียลมีเดียเพื่อให้ทราบความแตกต่างของราคาผลิตภัณฑ์ของแต่ละผู้ผลิต และ อุปสรรค คือ มีคู่แข่งทางการค้า และสมุนไพรที่มีราคาที่สูงขึ้น มีการจำกัดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภค ปัจจุบันมีแหล่งจำหน่ายที่เดียว คือ บ้านผู้ผลิต และคนรุ่นใหม่มีความเชื่อถือในยาแผนปัจจุบันมากกว่ายาสมุนไพรพื้นบ้าน

อภิปรายผล

การศึกษา “แนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยบ้านกู่ลายมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่” สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) ผลิตภัณฑ์ยารักษาโรคจากสมุนไพรท้องถิ่นตามแบบแพทย์แผนไทยบ้านกู่ลายมือ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความเป็นมาในการทำยารักษาโรคจากสมุนไพรของกลุ่มตัวอย่างมีความเป็นมาที่หลากหลาย ซึ่งบางท่านได้รับสูตรมาจากพระอาจารย์ โดยบางท่านจะใช้วิธีสังเกตและเน้นการปฏิบัติจนถอดแบบจากต้นแบบการรักษา ทั้งในการทำลูกประคบ ยาหอม ยารักษาโรคปาก และยาแก้ปวดฟัน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ฤทัย ไชยเดช (2554, อ้างถึงใน อรทัย อินตา, 2561) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ และความเจตคติที่กลุ่มชนได้จากการเรียนรู้ สังเกต ทดลอง ลองผิดลองถูกหรือการปฏิบัติที่สั่งสมเป็นประสบการณ์ในการปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาการมีการถ่ายทอดสืบสานต่อกันมา และพบว่า ความเป็นมาในการทำยารักษาโรคจากสมุนไพรของกลุ่มตัวอย่างบางท่านได้เรียนรู้มาจากการสืบทอดความรู้ในการทำยาสมุนไพรมาจากบรรพบุรุษของตระกูล บางท่านเรียนรู้เพื่อนำมาประกอบธุรกิจหลัก และบางท่านเรียนรู้และผลิตออกมาเพื่อเป็นธุรกิจเสริม สอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ญภา ทิพย์สุราษฎร์ (2559) จากการศึกษาพืชสมุนไพรท้องถิ่นและภูมิปัญญาด้านการใช้พืชสมุนไพร กรณีศึกษา: อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่มีแรงจูงใจและได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาจากบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ทวด มีความสนใจและฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง โดยวิธีฝึกสังเกตและเน้นการปฏิบัติจนถอดแบบจากต้นแบบการรักษาจากบรรพบุรุษมากกว่ามีความเชื่อเรื่องครุหมอยาและผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีการเล็งเห็นคุณค่าของพืชสมุนไพรท้องถิ่น แล้วนำมาประยุกต์ร่วมกับตำราแผนปัจจุบัน โดยผนวกกับความรู้ที่ได้จากตำราวิชาการด้านแพทย์แผนไทย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญศรี เลิศวิริยจิตต์ (2554) จากการศึกษาเรื่อง คลังภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านกับสมุนไพรชุมชนภาคอีสาน พบว่า หมอพื้นบ้านทั้ง 4 คน เป็นเพศชาย ที่มีอายุระหว่าง 63-85 ปี ประสบการณ์รักษาระหว่าง 22-55 ปี ประสบการณ์เฉลี่ย 33 ปี อยู่ในพื้นที่ 3 ใน 5 จังหวัดที่ตั้งอยู่ในดินแดนแอ่งโคราชในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ประกอบด้วย

มหาสารคาม ร้อยเอ็ด สุรินทร์ ยโสธร และศรีสะเกษ มูลเหตุจูงใจส่วนใหญ่จากครุฑาที่ได้รับการถ่ายทอดจากญาติในครอบครัว และจากการชักชวนของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีขั้นตอนการเรียนรู้จากการสังเกตเป็นลูกมือผู้ช่วยเก็บยาติดตามรับใช้ใกล้ชิดครูผู้ถ่ายทอด

2) รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่นบ้านกู่ลายมือ พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์จะมีการใช้วัตถุดิบหลักในการสร้างผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่มีอยู่ภายในชุมชนของตนเอง และมีการสร้างความน่าเชื่อถือในตัวผลิตภัณฑ์ด้วยการจดทะเบียนรับรองความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์จากหลายแห่ง แต่ยังไม่ขออนุญาตผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพื่อรับรอง โดยรายได้ของหอมสมุนไพรพื้นบ้านในการทำอาชีพนี้จะมาจากการขายผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรในการรักษาโรคที่ตนเองมีความรู้มีความเชี่ยวชาญจากสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อรักษาผู้ป่วย ซึ่งมีแนวทางในการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในเรื่องของการขออนุญาตผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพื่อรับรอง ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มหรือส่วนประสมทางการตลาดของ คอตเลอร์ และเคลเลอร์ (Kotler and Keller (2012), อ้างถึงใน เปรียบแก้ว เจริญแพทย์, 2562) ที่กล่าวถึงกลยุทธ์ทางการตลาด 4 ด้าน (4Ps) ส่วนประสมทางการตลาด โดยในกลุ่มของผลิตภัณฑ์ (Product) จะเน้นการทำให้ผลิตภัณฑ์แตกต่างจากคู่แข่ง และสร้างบรรจุภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ที่เด่นชัด ทำให้ผู้บริโภคสามารถจดจำสินค้าหรือบริการได้ ส่วนประสมทางการตลาดนั้นหากนักการตลาดสามารถนำไปประยุกต์ได้อย่างถูกต้องจะทำให้เกิดการตลาดที่ดี ส่งผลต่อชื่อเสียง ภาพลักษณ์และรายได้ของสินค้า หรือบริการที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิบูล กมลเพชร, สมจิตร ปทุมานนท์, ประทีป เมฆประสาน, อุไรวรรณ เพิ่มพิพัฒน์, และวัชร ประชาศรัยสรเดช (2541) จากการศึกษาการใช้สมุนไพรจากหอมสมุนไพรพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีการหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรของตนเองโดยจะเน้นพัฒนาไปทางด้านการพัฒนาความแข็งแรงของบรรจุภัณฑ์ ความสะอาด ความปลอดภัย ของตัวผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผลิตภัณฑ์เพิ่มมากยิ่งขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรธิดา หยุคง และ ศักรินทร์ ชนประชา (2565) จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรบนฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาและพืชอัตลักษณ์ท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคุณธรรมวัดคูเต่า ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา พบว่า การดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ จะมีประเด็นการพัฒนาโดยการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคผลิตภัณฑ์สมุนไพรทั้งในด้านของความสะดวกในการใช้งาน และรูปลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์ให้เกิดการพัฒนาที่ดีสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้

3) แนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยสู่สากล ด้วยการพัฒนาออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์จากเดิมให้มีเอกลักษณ์เพื่อเปิดโอกาสให้ผลิตภัณฑ์ได้จำหน่ายออกสู่ตลาดสากล เพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมของ สุดาตวง เรืองรุจิระ (2538, อ้างถึงใน จิตพนธ์ ชุมเกต, 2560) ผลิตภัณฑ์ที่นำเสนอต่อตลาดแล้วทำให้ตลาดมีโอกาสเลือกเพิ่มขึ้น หรืออาจดัดแปลงปรับปรุงจากผลิตภัณฑ์

ที่เคยจำหน่ายอยู่เดิม พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อรักษาสถานภาพการแข่งขัน ทดแทนผลิตภัณฑ์เดิมให้เกิดประโยชน์ ปรับการเคลื่อนไหวตามฤดูกาล ลดการเสี่ยงภัย และเพิ่มโอกาสใหม่จากการที่ธุรกิจเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดาร์ตน์ รัตนาคม (2554) จากการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปและบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมอาชีพชุมชน โดยมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นรูปทรงเรขาคณิตและรูปทรงจากธรรมชาติ เพื่อให้ดึงดูดความสนใจแก่ผู้บริโภคในการเลือกซื้อ รวมถึงสามารถนำเป็นของฝากได้อีกทางหนึ่ง และยังสอดคล้องงานวิจัยของ สุตาภัทร คงเกิด และ จิรภัทร กิตติวรากุล (2563) จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการปรับภาพลักษณ์โดยการใช้สมุนไพรในการเพิ่มมูลค่าที่รับรู้ความต้องการของผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์ ราคา และกิจกรรมการส่งเสริมการตลาด สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของผู้บริโภคได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1. ผลจากการศึกษาผลิตภัณฑ์ยารักษาโรคจากสมุนไพรท้องถิ่นตามแบบแพทย์แผนไทย ทำให้ทราบถึงประโยชน์ของยาสมุนไพรแต่ละตัวซึ่งมีการระบุถึงสรรพคุณของตัวยาวไว้และมีวิธีการในการผลิตยาสมุนไพร ดังนั้นผู้ผลิตจึงต้องให้ความสนใจกับสมุนไพรในการมาผลิตเป็นยารักษาโรคมากขึ้น
2. ผลจากการศึกษารูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรท้องถิ่น ทำให้ทราบว่าหมอยาสมุนไพรพื้นบ้านหลายท่านยังคงไม่มีความต้องการที่จะผลักดันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเอง เพื่อให้ตามทันยุคสมัยปัจจุบันเท่าที่ควร ดังนั้นชุมชนจึงควรที่จะต้องมีการกระตุ้นให้หมอขาดการพัฒนาคิดค้นให้มีรูปแบบที่หลากหลาย
3. ผลจากการศึกษาแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์ยารักษาโรคจากสมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาโรคตามแบบแพทย์แผนไทยสู่สากล โดยภาพรวมการพัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และเพิ่มช่องทางการตลาด การประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ชุมชนควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้มีความปลอดภัยอย่างต่อเนื่องและขออนุญาตผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเพื่อรับรอง (อย.) รวมถึงการเพิ่มช่องทางการในการจำหน่ายที่สะดวกและรวดเร็วสู่ตลาดระดับชาติและพร้อมพัฒนาสู่ระดับสากลในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยควรมีการศึกษากับหมอยาสมุนไพรหลาย ๆ ท่าน เพื่อรับข้อมูลที่หลากหลายของแต่ละบุคคลให้สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้มากขึ้น
2. จากการวิจัยในครั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมายการศึกษาเพียงแต่ผู้ผลิต ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไป จึงควรที่จะมีการเพิ่มเติมในส่วนของการศึกษาข้อมูลจากผู้บริโภคเพื่อนำมาวิเคราะห์ในแง่มุมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น
3. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาแนวทางการบริหารจัดการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีอัตลักษณ์เพื่อสร้างความแตกต่าง เพื่อนำไปสู่แนวทางการขยายตลาดผลิตภัณฑ์สู่ระดับสากล

เอกสารอ้างอิง

- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฉัตรธิดา หยุคง และศักรินทร์ ชนประชา. (2565). การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรบนฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาและพืชอัตลักษณ์ท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคุณธรรมวัดคูเต่า. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(3), 201-214.
- นำพล แปนเมือง, ปภาภัสสร อีระพัฒน์วงศ์, และเพชรรัตน์ รัตนชมภู. (2566). แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรพื้นบ้านกรณีศึกษา: ตำบลโป่งเปือย อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 12(1), 37-50.
- บุญศรี เลิศวิริยจิตต์. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องคลังภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านกับสมุนไพรชุมชนภาคอีสาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ปรีดาร์ตน์ รัตนาคม. (2554). การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปและบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมอาชีพชุมชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เปรียบแก้ว เจริญแพทย์. (2562). ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องดื่มน้ำอัดลมแบบไม่มีน้ำตาลในจังหวัดชลบุรี. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น). กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น.
- พิบูล กมลเพชร, สมจิตร ปทุมานนท์, ประทีป เมฆประสาน, อุไรวรรณ เพิ่มพิพัฒน์, และวัชร ประชาศรีสรเดช. (2541). รายงานการวิจัยเรื่องศึกษาการใช้สมุนไพรจากหมอยาพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- เพ็ญภา ทิพย์สุราษฎร์. (2559). การศึกษาพืชสมุนไพรท้องถิ่นและภูมิปัญญาด้านการใช้สมุนไพร กรณีศึกษา: อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย สงขลา นครินทร์). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุตาภัทร คงเกิด และจิรภัทร กิตติวรากุล. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการปรับภาพลักษณ์ โดยการใช้สมุนไพรในการเพิ่มมูลค่า ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.
- อรทัย อินตา. (2561). รายงานการวิจัยเรื่องการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น : การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง
หมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
Guidelines for Improving the Quality of Life of Vulnerable
Elderly People in Kosa Liam Village, Buak Khang Subdistrict,
San Kamphaeng District Chiang Mai

วัชรภรณ์ อนุรักษ์พนาสกุล ศิริพร ใจปัญญา กานิส อินทรสันติ
และ พรทิพย์ นาคโอด

Watcharaporn Anurakphanasakul Siriporn Jaipanya
Ganisa Intharasanti and Pornthip Nakdod

นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

วันที่รับบทความ : วันที่ 3 มกราคม 2568

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 9 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 29 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง 2) ค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการดูแลครัวเรือนเปราะบาง และ 3) กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง โดยมีกลุ่มตัวอย่างจากพื้นที่หมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวกค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 คน งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยสรุปข้อมูลในรูปแบบของการแจกแจงความถี่

ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวกค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.16 โดยการค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการดูแลครัวเรือนเปราะบางในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 5.00 โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.75

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, กลุ่มเปราะบาง

ABSTRACT

The objectives of this research are (1) to study factors that affect the quality of life of vulnerable elderly people (2) to find appropriate approaches to caring for vulnerable households (3) to determine guidelines for developing the quality of life of elderly people. Vulnerable group The sample was selected from the area of Kosa Liam Village, Buak Khang Subdistrict, San Kamphaeng District. Chiang Mai Province, 15 people to make a questionnaire (questionnaire) Carry out data collection and analysis. using descriptive statistics and summarize the data in the form of a frequency distribution. And there are studies about vulnerable elderly people..

The research results found that factors affecting the quality of life of vulnerable elderly people in Kosa Liam Village, BuakKhang Subdistrict, San Kamphaeng District Chiang Mai Province Overall, it is at a high level. It is calculated as an average of 3.16, with the search for appropriate approaches to taking care of fragile households as a whole being at a high level. Calculated as an average of 5.00 By setting guidelines for improving the quality of life of vulnerable elderly groups. The overall picture is at a moderate level, calculated as an average of 3.75

KEYWORDS: Improving the quality of life, The elderly, Vulnerable groups

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร คือ วัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นแต่ในทางตรงกันข้ามประชากรแรงงานกลับมีจำนวนลดน้อยลง จากการศึกษาขนาดและแนวโน้มของประชากรสูงอายุจากสำมะโนประชากรประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2503-2543 พบว่าในปี พ.ศ. 2503 ประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 4.9 ของประชากรทั้งประเทศ ระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2523-2543 สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 6.3 เป็นร้อยละ 9.5 และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปี พ.ศ. 2564 ไทยมีสัดส่วนประชากรกลุ่มผู้สูงอายุหรือมีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 12 ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนราว 1 ใน 6 ของประชากรไทย ถือเป็นอันดับ 2 ในกลุ่มประเทศอาเซียน รองจากประเทศสิงคโปร์ (วิชช์ เกษมทรัพย์, 2564) นอกจากนี้ประเทศมีแนวโน้มและถูกคาดการณ์ว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศแรกของโลกที่ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุแบบสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น ความต้องการการดูแลสุขภาพและทรัพยากรจึงเพิ่มมากขึ้นด้วยส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต เนื่องจากผู้สูงอายุจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงการรักษาและบริการสุขภาพที่มีราคาสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุเปราะบางที่ไม่ได้อยู่กับครอบครัวที่พร้อมให้การสนับสนุน ผลกระทบทางสุขภาพที่พบบ่อยและเพิ่มขึ้น ได้แก่ การพลัดตกหกล้มทำให้กระดูกหักและพิการ ภาวะสมองเสื่อม ตลอดจนอัตราการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร (กลุ่มเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเครือข่าย กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, 2564) เป็นเหตุให้ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาทางสุขภาพที่มีความซับซ้อนหลายประเด็น เช่น หน่วยงานที่มีความพร้อมในการดูแลผู้สูงอายุยังมีจำนวนจำกัด การให้บริการมีราคาสูง ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากไม่สามารถจ่ายได้ นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่ไม่ได้อยู่กับครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคยจะรู้สึกขาดชีวิตชีวา ดังนั้นการดูแลผู้สูงอายุเปราะบางในชุมชนจึงมีความสำคัญมากและต้องการแนวทางที่เหมาะสมที่มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า ได้แก่ การอบรมที่จำเป็นแก่พยาบาลชุมชนที่ต้องปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิซึ่งทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ และการสร้างเครือข่ายจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ส่วนอีกแนวทางหนึ่ง ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและการตั้งศักยภาพชุมชนมาใช้เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการช่วยระบุปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุและใช้สื่อสารกับทีมสุขภาพ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนและการนำหลักฐานเชิงประจักษ์มาใช้เป็นแนวทางในการให้บริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพคุ้มค่าสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนและประเทศชาติ (ฐิตินา ทาสวรรณอินทร์, 2565)

คุณภาพชีวิต หมายถึง ความพึงพอใจในชีวิตมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพที่ดี การปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพ สุขสบายทางกายและใจ ชีวิตที่มีความหมายและมีคุณค่า และภาระหน้าที่ของบุคคล (สุรัชย์ ปัญญาพฤตพงศ์, 2565) สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุลทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางวิญญาณ สุขภาพมิได้จำกัดอยู่เพียงการไม่มีโรคเท่านั้น แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงทั้งปัจจัยด้านบุคคล สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมการเมือง การศึกษา กฎหมาย ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น รวมทั้งปัจจัยด้านระบบบริการสาธารณสุขด้วย

(สุภาพร คชรัตน์, 2560) ดังนั้นคุณภาพชีวิตจึงเป็นเป้าหมายหลักของสังคม คือ การที่ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดีทั้งร่างกาย และจิตใจ ทุกเพศ ทุกวัย รวมทั้งประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งด้านปริมาณและสัดส่วนต่อประชากร กระทรวงสาธารณสุขจึงกำหนดนโยบายให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงตามวัย เพื่อขยายโอกาสการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่ามาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) จัดทำขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ และเพื่อสร้างระบบที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพแข็งแรง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

ภาวะเปราะบาง (Frailty) เป็นหนึ่งในกลุ่มอาการที่พบได้บ่อยในผู้สูงอายุ (Common Geriatric Syndrome: CGS) โดยเฉพาะในผู้ที่มีสภาวะเปลี่ยนผ่านจากสภาพแข็งแรงสู่ภาวะอ่อนแอ (Vulnerability) ทั้งทางกาย จิต และสังคม อันเป็นสาเหตุหลักของผลลัพธ์ไม่พึงประสงค์ (Adverse outcomes) ทั้งการหล่มภาวะโรค ภาวะทุพพลภาพและพิการถาวร คุณภาพชีวิตลดลง มีความต้องการการดูแลที่ซับซ้อน ภาระโรค (Burden) สูง และเป็นสาเหตุการตายในผู้สูงอายุมากที่สุด จากเดิมภาวะเปราะบางถูกมองว่าเป็นภาวะอ่อนแอที่มีลักษณะเฉพาะของอาการ และอาการแสดงคล้ายกับความเสื่อมถอยทางกายที่พบเห็นได้ในผู้สูงอายุทุกคนเมื่ออายุมากขึ้น เกิดขึ้นจากความเสื่อมถอยตามอายุ (Age-related decline) ในกระบวนการชรา (Aging process) ที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตามธรรมชาติตลอดช่วงชีวิต (ธัญรัชต์ องค์กรมีเกียรติ, 2561) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เชื่อว่าในบั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุทุกคนต้องเผชิญกับภาวะเปราะบางอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยไม่สามารถป้องกันหรือจัดการได้อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าทางความรู้เกี่ยวกับภาวะเปราะบางในผู้สูงอายุในปัจจุบันมีความชัดเจนมากขึ้น มีการให้ความหมายของภาวะเปราะบางในผู้สูงอายุทำให้เกิดการคัดกรองและการวินิจฉัยภาวะดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและแม่นยำมากขึ้น จำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้กลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางที่มีอายุ 70-79 ปี และวัยปลายที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปมีเป็นจำนวนมากขึ้น (Thai PBS, 2567) จึงพบอุบัติการณ์ของภาวะเปราะบางเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน การที่ภาวะนี้มักเริ่มแสดงลักษณะเฉพาะให้เห็นเมื่ออายุมากขึ้น" หมายความว่าพบจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะเปราะบางเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน ความต้องการบริการดูแลสุขภาพจึงเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนเมืองต้องเผชิญหน้ากับปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยเร่งภาวะเปราะบางทั้งทางกาย จิต และสังคม มากกว่าชุมชนชนบท จากการศึกษาของประกายมาศ เนตรจันทร์ (2560) พบว่า การเกิดภาวะเปราะบางในผู้สูงอายุจะแตกต่างกันตามสภาพปัจจัยเสี่ยง หรือปัจจัยเร่งของแต่ละบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม การค้นหาสาเหตุหรือปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่การจัดการได้ก่อนเกิดผลลัพธ์ไม่พึงประสงค์ พยาบาลผู้นำทีม ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านผู้สูงอายุจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมป้องกัน และจัดการการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตสุขภาพ และการปรับสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับการสูงวัยเพื่อป้องกันและชะลอภาวะเปราะบางก่อนเข้าสู่ภาวะทุพพลภาพถาวรได้

หมู่บ้านกอสะเลียม ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร รับจ้างทั่วไป ค้าขาย ฯลฯ (แผนยุทธศาสตร์บ้านกอสะเลียม, 2566) ปัจจุบันหมู่บ้านกอสะเลียมเป็นสังคมผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถทำงานได้อาจจะต้องพึ่งพาเงินช่วยเหลือจากลูกหลานหรือสวัสดิการจากรัฐ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านกอสะเลียมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและมีผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง ประกอบไปด้วย ผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง และผู้สูงอายุที่พิการ ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังและต่อเนื่องในการเตรียมความพร้อมให้ผู้สูงอายุทุกคน เนื่องจากจำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ในปี 2564 หมู่บ้านกอสะเลียม หมู่ 8 ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรทั้งหมด 512 คน โดยจำนวนนี้มีผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จำนวน 210 คน คิดเป็นประมาณ 41% ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นเนื่องมาจากการพัฒนาทางด้านสาธารณสุขและการแพทย์ ทำให้อัตราการเสียชีวิตลดลง ทำให้ผู้สูงอายุมีชีวิตยืนยาวขึ้น และผู้สูงอายุยังได้รับผลกระทบจากการเสื่อมถอยของร่างกายตามวัย การป้องกันการเกิดโรคต่าง ๆ จะทำให้ผู้สูงอายุมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข มีคุณค่า สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคม และมีความสุขในบั้นปลายของชีวิต

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เพื่อรับรู้ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการดูแลครัวเรือนผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง
2. เพื่อศึกษารูปแบบการดูแลครัวเรือนผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง
3. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ภาวะเปราะบางในผู้สูงอายุ และการพัฒนาที่ยั่งยืน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านกอสะเลียม จำนวน 15 คน คือ ผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง จำนวน 5 คน และผู้สูงอายุที่พิการการเคลื่อนไหวและการรับฟัง จำนวน 10 คน

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้กำหนดให้รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการศึกษา แม้ว่าการวิจัยนี้จะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม แต่เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีการเสื่อมถอยของร่างกาย ผู้วิจัยจึงใช้วิธีอ่านข้อความสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถให้ข้อมูลได้เท่านั้น รวมถึงการอธิบายคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องที่สุด และเป็นอีกลักษณะหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลและข้อมูลความคิดเห็นต่อตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ด้วยการเลือกตอบว่าเห็นด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย หรือน้อยที่สุด และแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) เป็นการให้กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เช่น การแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ซึ่งอยู่ในตอนท้ายของแบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้จะนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาคำตอบในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลได้เท่านั้น เนื่องจากลักษณะทางกายภาพที่เสื่อมถอยลงของผู้สูงอายุซึ่งไม่เอื้อต่อการตอบคำถาม โดยได้กำหนดตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง จำนวน 5 คน และ ผู้สูงอายุที่พิการ จำนวน 10 คน ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป/แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง ตอนที่ 3 รูปแบบการดูแลครัวเรือนกลุ่มเปราะบาง และ ตอนที่ 4 กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง

การสร้างแบบสอบถาม เริ่มจากศึกษารายละเอียดแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จากตำรา เอกสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสังเคราะห์กำหนดกรอบแนวคิด และนำไปสร้างเครื่องมือแบบสอบถามภายใต้ขอบข่ายของการดำเนินงานวิจัย เมื่อแล้วเสร็จจึงนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรผู้สูงอายุบ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ สุดท้ายนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้มาปรับปรุงเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยต่อไป

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามดำเนินการ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ SPSS for Window ประมวลผล และจัดทำตารางวิเคราะห์ผลทางสถิติ เพื่อนำมาเสนอข้อมูลและสรุปผลวิจัย โดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ และการมีโรคประจำตัว เป็นต้น โดยใช้ความถี่ (Frequencies) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางบ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผล ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ ระหว่าง 80 ปีขึ้นไป มีการศึกษาอยู่ในระดับการศึกษา ประถมศึกษาทั้งหมด มีสถานภาพส่วนใหญ่เป็นหม้าย/หย่าร้าง ผู้สูงอายุไม่ได้ประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุมีรายได้จากเบี้ยผู้สูงอายุจากหน่วยงานรัฐบาล และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 500-1,000 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 500 บาท ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับลูกหลาน และมีโรคประจำตัวใหญ่ คือ โรคความดันโลหิต และโรคกระดูกและข้อ ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางบ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.16 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเชื่อและนำคำสอนของศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านร่างกาย อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.07 ผู้สูงอายุมีพลังกำลังเพียงพอที่จะสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวัน (ทั้งเรื่องงานหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน) ด้านความมั่นคงในชีวิต อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.40 ผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนบริการที่พักอาศัย /สถานที่สงเคราะห์จากเงินสนับสนุนของรัฐบาล ด้านการสนับสนุนด้านอารมณ์ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.45 โดยผู้สูงอายุมีการดูแลจากลูกหลานและครอบครัว ในเรื่องสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิต เช่น สวนสาธารณะ มลภาวะ และชีวนามัย เป็นต้น อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.25 โดยผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่มีกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อนของตัวเอง เช่น พุดคุยกัน อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. ด้านจิตใจ	3.16	0.82	มาก
2. ด้านร่างกาย	3.07	0.98	มาก
3. ด้านความมั่นคงในชีวิต	3.40	0.97	มาก
4. ด้านการสนับสนุนด้านอารมณ์	3.45	1.03	มาก
5. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	3.25	1.00	มาก



ภาพที่ 1 โครงการสนับสนุนจากรัฐบาล

ที่มา: (เทศบาลตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, 2566)

2) รูปแบบการดูแลครัวเรือนเปราะบางบ้านกอสะเลียม ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านบุคคล อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.40 โดยผู้ตอบสอบถามส่วนใหญ่ อาศัยอยู่กับครอบครัวมีผู้ดูแล อยู่ในระดับมาก ด้านแรงสนับสนุนทางสังคม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.44 โดยผู้ตอบสอบถามส่วนใหญ่ ได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากภาครัฐ ด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.40 ทั้งนี้ผู้ตอบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่า ชุมชนมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ด้านสุขภาพ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.71 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ด้านการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่ 3.69 ซึ่งผู้ตอบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่า ในชุมชนมีการสร้างโอกาสในการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 2 รูปแบบการดูแลครัวเรือนผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม

รูปแบบการดูแลครัวเรือนผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง หมู่บ้านกอสะเลียม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. ด้านบุคคล	3.40	0.92	มาก
2. ด้านแรงสนับสนุนทางสังคม	3.44	1.07	มาก
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	3.40	0.97	มาก
4. ด้านสุขภาพ	3.71	1.01	มาก
5. ด้านการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข	3.69	0.86	มาก



ภาพที่ 2 การให้ข้อมูลของผู้สูงอายุในการตอบแบบสอบถาม
แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางในหมู่บ้านกอสะเลียม

3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางในหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านสุขภาพกาย อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.09 โดยผู้ตอบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าในชุมชนมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอเพื่อรักษาสุขภาพให้ดี ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.16 โดยผู้ตอบสอบถามส่วนใหญ่รู้สึกภูมิใจในตัวเอง และมีความเชื่อมั่นในตัวเอง ผู้ตอบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากภาครัฐ ด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.51 โดยผู้ตอบสอบถามส่วนใหญ่ระบุว่า ห้องนอนเป็นห้องที่อยู่ชั้นล่างและปลอดภัย ด้านพัฒนาคน อยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.36

โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าในชุมชนมีการจัดระเบียบ ด้านบริการทางสังคมทั่วไป อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 3.13 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าในชุมชนได้รับบริการหรือสวัสดิการทางสังคม อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง หมู่บ้านกอสะเลียม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. ด้านสุขภาพกาย	3.09	0.98	มาก
2. ด้านจิตใจ	3.16	1.14	มาก
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	3.51	0.96	มาก
4. ด้านพัฒนาคน	3.36	1.06	มาก
5. ด้านบริการทางสังคมทั่วไป	3.13	1.08	มาก



ภาพที่ 3 โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข
ที่มา: (วัดกอสะเลียม, 2566)

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางในหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นวัตถุประสงค์ที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านจิตใจ เช่น คนในชุมชนและผู้สูงอายุนำความเชื่อและนำคำสอนของศาสนา มาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้รู้สึกภูมิใจในตัวเอง รับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง มีความจำและสมาธิที่ดี และได้รับการสนับสนุนบริการที่พอกำชัย/สถานที่สงเคราะห์ นอกจากนี้การมีพลังกำลังเพียงพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวัน เป็นสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กลุ่มเปราะบางในหมู่บ้านกอสะเลียม สอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของ สุวัฒน์ มัทธินันต์กุล (2540, อ้างถึงใน สมรัตน์ ขำมาก, 2560) ด้านจิตใจ (Physical domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ และการตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงเรื่องของความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิตและความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนม ศรีพิกุล (2554) คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหัวทุ่ง อำเภอ บ้านบึง จังหวัดชลบุรี พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุไทยด้วยศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัด เป็นการสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนของตนเอง การมีที่อยู่ให้ผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่ดี และควรที่จะทำเพื่อให้ผู้สูงอายุในชุมชนที่ไม่มีคนดูแลได้มีที่อยู่อาศัย จะทำให้ผู้สูงอายุมีแรงและกำลังใจดี ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และเห็นคุณค่าในตัวเองว่าตัวเองมีคนดูแล การอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุ ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ถือเป็นการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่ให้ความสำคัญต่อการดูแลด้านจิตใจเป็นสำคัญ ในขณะที่งานวิจัยของ นฤมล ถาวร (2561) เรื่องการบริหารจัดการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบล ป่าไผ่ที่ควรมี คือ การเพิ่มบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ให้เพียงพอกับจำนวนผู้สูงอายุ ที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ควรมีแนวทางที่ชัดเจนในการบริหารจัดการด้านสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุในเชิงบูรณาการ โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้น ควรมีการหาสิ่งที่ดีให้กับผู้สูงอายุในชุมชนได้ใช้วางแผนในเรื่อง งบประมาณหรือการเปิดรับบริจาคจากคนในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อให้มีงบประมาณในการสร้างอาคารสถานที่ ให้ผู้สูงอายุมาอยู่ร่วมกัน

2) รูปแบบการดูแลครัวเรือนผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางบ้านกอสะเลียม ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านแรงสนับสนุนทางสังคม เช่น การอาศัยอยู่กับครอบครัวมีผู้ดูแลการได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากภาครัฐ ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในชุมชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีการทำกิจกรรมเพื่อสร้างความสุขและความบันเทิง สอดคล้องตามแนวคิดแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของ นันทภัก ชนะพันธ์ (2556) ที่กล่าวว่า แรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ว่าคุณค่าในตนเองได้รับความช่วยเหลือทั้งในด้านอารมณ์ ข้อมูลข่าวสาร วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ซึ่งอาจจะเป็นครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อน บุคคลใกล้ชิด และบุคลากรทางการแพทย์ คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนร่วมกัน ทำให้บุคคลที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมรู้สึกว่าได้มีการยอมรับ ได้รับการรัก รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่น ๆ ทำให้มีกำลังใจ มีอารมณ์มั่นคง ส่งเสริมให้เผชิญความเครียดได้ดี มีการปรับตัวที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้เกิดการมีสุขภาพกายและใจที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเทพ คำเมฆ และปฐมาพร เคลือซอน (2565) เรื่อง การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคมของเทศบาลสามง่าม อำเภอสางาม จังหวัดพิจิตร พบว่า การพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการของชุมชนเชิงบูรณาการมีการพัฒนามาจากฐานขององค์กรการเงินและสร้างการทำงานแบบประสานความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคประชาชน และภาคเอกชน เช่น รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนและการต่อยอดของกองทุนการจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อให้เกิดการบูรณาการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมที่สมาชิกทุกกลุ่มมีโอกาสได้รับสิทธิประโยชน์ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ และตายได้อย่างยั่งยืน เป็นแรงสนับสนุนทางสังคม มีการร่วมมือกันในการจัดการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริมการช่วยเหลือทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นวลน้อย ตรีรัตน์, นฤมล ทับชุมพล และ ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2564) เรื่อง โครงการวิจัยและนวัตกรรมสำหรับกลุ่มเปราะบางเพื่อการยกระดับสังคมไทยเสมอหน้า พบว่า ขาวนา ราย่อยมีการรวมกลุ่มมาอย่างยาวนานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อได้รับความช่วยเหลือจากรัฐหรือสามารถกดดันภาครัฐให้แก้ไขปัญหาได้เป็นครั้ง ๆ ไป แต่สองกลุ่มนี้ยังคงต้องอาศัยเวลาในการพัฒนาและการทำให้ภาครัฐและสมาชิกมองเห็นความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรขาวนา ราย่อยและขาวนาประมงพื้นบ้าน การรวมกลุ่มเกิดขึ้นเพื่อต่อรองกับรัฐบาล แก้ไขปัญหาระยะยาว และพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจของกลุ่มอย่างแท้จริง ทำให้ภาครัฐและสมาชิกมองเห็นความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับขาวนาราย่อยและขาวประมงพื้นบ้าน ขาวนาและขาวประมงมีการปรับตัวไปสู่การผลิตที่มีประสิทธิภาพ มีการปฏิรูปแนวทางการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ขาวนาและขาวประมงมีความรู้มีความก้าวหน้า มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ หากไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลจะทำให้มีผลกระทบ คือ การเป็นหนี้ ถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับขาวนาและขาวประมงด้วยแรงสนับสนุนทางสังคมทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

กลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านพัฒนาคน เช่น พัฒนาการจัดระเบียบ ข้อกำหนดต่าง ๆ ภายในชุมชน พัฒนาคนในชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเอกลักษณ์ชุมชน ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก เช่น การได้รับการก่อสร้างที่พักอาศัยให้กับผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ กลุ่มเปราะบาง ได้รับการหรือสวัสดิการทางสังคม ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ สอดคล้องกับแนวความคิดพัฒนาที่ยั่งยืนของ ฌ็องรูดี ทรีพย์อุปลัมภ์ (2558) ที่กล่าวว่า การพัฒนาที่แท้จริง หมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ และความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกายแล้วประชาชนยังต้องการได้รับการพัฒนาด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี พักผ่อนหย่อนใจและการพัฒนาวัฒนธรรม และจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ปิยวัฒน์ เกตุวงศา, ชุตินา อยู่สมบูรณ์, กรกนก พงษ์ประดิษฐ์, นันทวัน ป้อมคำย, ขวัญลออ นวลละออง และ ฌรากร วงษ์สิงห์ (2561) เรื่อง โครงการกลไกของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลครัวเรือนเปราะบาง : กรณีศึกษาครัวเรือนข้ามรุ่นและครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว พบว่า ปัจจุบันกลไกหลักที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการเพื่อช่วยลดความเปราะบางสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวและยังมีสุขภาพกายแข็งแรงสามารถเข้าสังคมได้คือกลไกการรวมกลุ่มต่าง ๆ โดยผ่านทางศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมอาชีพ รายได้และทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง เกิดความภาคภูมิใจ ส่วนผู้สูงอายุที่เริ่มมีสุขภาพกายไม่แข็งแรงหรือมีอาการเจ็บป่วย ไม่สะดวกปฏิบัติธรรม กิจกรรมที่ดำเนินการให้เกิดสังคมที่เอื้อเพื่อผู้สูงอายุ เช่น การเยี่ยมบ้านกิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ กิจกรรมงานบุญตามประเพณีไทย เช่น กิจกรรมวันสงกรานต์ พิธีรดน้ำดำหัว

3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น บริเวณบ้านมีอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ อยู่ในที่ที่หยิบจับง่าย บริเวณบ้านมีความปลอดภัย มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นอรีนี ตะหวา (2556) เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ทุกหน่วยงานสนับสนุนการจัดการสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกระบวนการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยทางด้านวิชาการและบุคลากรทั้งเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล รวม 12 แห่ง ซึ่งมีความต้องการให้ช่วยกันพัฒนาความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น ต้องการข้อมูลใช้วางแผนพัฒนางานด้านสภาพที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรพันธ์ ซื่อสัตย์ (2562) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านโดยครอบครัว จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า รูปแบบการพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุในครอบครัวของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน โดยการวางแผนแก้ปัญหา และดำเนินการตามกระบวนการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านโดยครอบครัวของผู้สูงอายุร่วมมือกับ

เครือข่ายต่าง ๆ ให้เน้นพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและบริเวณบ้านใด จึงจะทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชนทำกิจวัตรประจำวัน และลดอุบัติเหตุจากการหกล้ม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบเดิมที่มีการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวที่เน้นการดูแลด้านสุขภาพเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งในสังคมปัจจุบันและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งหมดล้วนมีผลต่อคุณภาพชีวิต ดังนั้นชุมชนจึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง
2. ผลการศึกษารูปแบบการดูแลครัวเรือนผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาถึงรูปแบบการดูแลครัวเรือนผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง และมีรูปแบบการดูแลที่ต่างกันของแต่ละครัวเรือน ดังนั้นชุมชนจึงควรมีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนรูปแบบการดูแลครัวเรือนระหว่างครัวเรือน และเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศให้กับครัวเรือน
3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางหมู่บ้านกอสะเลียม ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบางที่ต่างกันออกไป ดังนั้นชุมชนควรมีการพัฒนาที่สอดคล้องกับผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยควรมีการขยายขอบเขตของประชากรเพื่อศึกษาประชากรในกลุ่มที่กว้างขึ้น ไปสู่ระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง
2. ผู้วิจัยควรเพิ่มเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลอื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์ เพื่อได้ข้อมูลเชิงลึก และทราบถึงวิถีชีวิตของผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเครือข่าย กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. (2564). *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th/th//know/>
- จิตติมา ทาสวรรณอินทร์. (2565). *ภาวะเปราะบางของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย*. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ณัฏฐา ทรัพย์อุปถัมภ์. (2558). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. สืบค้นจาก <http://www.academy.rbru.ac.th/uploadfiles/books/58-2018-08-01-08-41-20.pdf>
- นิชาภา นาคพราย. (2558). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลวังน้อย อำเภอลำลูกเกด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- นิชาธิปไตย ใจคำวัง, เกศแก้ว จันทพรพิภ, นันทวัฒน์ แสนชัย, พิมพ์วิภา บุญทัน, เสาวภาคย์ อาท่ง และ อภิสิทธิ์ พุ่มแสน. (2563). *ภาวะเปราะบางของผู้สูงอายุ ในตำบลไผ่ล้อม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดอุตรดิตถ์*. *วารสารวิชาการวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์*, 63(1), 23-25.
- นฤมล ถาวร. (2561). *การบริหารจัดการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นวนน้อย ตรีรัตน์, นฤมล ทับชุมพล และ ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2564). *โครงการวิจัยและนวัตกรรมสำหรับกลุ่มเปราะบางเพื่อการยกระดับสู่สังคมไทยเสมอหน้า*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทศักดิ์ ชนะพันธ์. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและการรู้จักตนเองกับการคืนความสำคัญให้ตนเองของผู้ป่วยหญิงโรคซึมเศร้า*. *วารสารสุขภาพการพยาบาล*, 28(2), 44-57.
- ประกายมาศ เนตรจันทร์. (2560). *ปัจจัยคัดสรรที่สัมพันธ์กับภาวะเปราะบางของผู้สูงอายุที่อาศัยในบ้านพักคนชราของภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยวัฒน์ เกตุวงศา, ชุตติมา อยู่สมบูรณ์, กรกนก พงษ์ประดิษฐ์, นันทวัน ป้อมคำย, ขวัญลออ นวลละออง และ ณรากร วงษ์สิงห์. (2561). *กลไกของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลครัวเรือนเปราะบาง: กรณีศึกษาครัวเรือนข้ามรุ่น และครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พนม ศรีพิบูล. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิชช์ เกษมทรัพย์. (2564). *ไทยพร้อมหรือไม่กับการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์*. สืบค้นจาก <http://op'mahidol.ac.th/ga/posttoday>
- วิทยากร เชียงกุล. (2527). *การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมไทย : บทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ฉบับกระ.

- วีรพันธ์ ชื้อสัตย์. (2562). การพัฒนารูปแบบการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านโดยครอบครัว จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 38(4), 462-469.
- สมรัตน์ ขำมาก. (2560). *คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนางเหล้า ตำบลนางเหล้า อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา*. สงขลา: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนางเหล้า อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา.
- สุเทพ คำเมฆ และปฎิมาพร เคลือขอนแก่น. (2565). การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคมของเทศบาลสามง่าม อำเภอสว่างมั่ง จังหวัดพิจิตร. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์*. 4(3), 97-110.
- สุภาพร คชรัตน์. (2560). จาก “สุขภาพ” สู่ “สุขภาวะ” : การปฏิรูประบบสุขภาพของวงการสาธารณสุขไทย. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 10(2), 2803-2819.
- สุรัชย์ ปัญญาพทธิพงศ์. (2565). *ทำอย่างไรให้คุณภาพชีวิตดี*. สืบค้นจาก <https://dmh.go.th/news/views>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Thai PBS. (2567). *รายได้ผู้สูงอายุวิกฤต คาด 20 ปี ข้างหน้า 91.4% ยังต้องทำงาน*. สืบค้นจาก <https://policywatch.thaipbs.or.th/article/life-15>

ความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า กรณีศึกษาบ้านเหล่าดู่
อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

Beliefs and Ritual Practices of Phi Poo Ya Worship: A Case Study
of Ban Lao Du, Wiang Nong Long District, Lamphun Province

ดรุณี สมสนิท¹ ปณันธิตา พื่อวัน¹ และ กันยารัตน์ รินศรี²

Darunee Somsanit¹ Pananthita Phuewan¹ and Kanyarat Rinsri²

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Humanities and Social Sciences ChiangMai Rajabhat University

วันที่รับบทความ : วันที่ 19 ธันวาคม 2567

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 9 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 29 พฤษภาคม 2568

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

² อาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาความเชื่อของพิธีกรรมผีป๋วยในชุมชน และเพื่อศึกษาการประกอบพิธีกรรมบูชาผีป๋วยในพื้นที่บ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้สืบทอดพิธีกรรมเลี้ยงผีป๋วยจากบรรพบุรุษโดยตรง และคนในชุมชนที่เข้าร่วมพิธีกรรม โดยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อในพิธีกรรมผีป๋วย เชื่อว่าผีป๋วยจะคอยปกป้องลูกหลานให้ดำรงชีวิตอย่างสงบสุข รูปแบบการสืบทอดพิธีกรรมนี้เป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยพิธีกรรมเลี้ยงผีป๋วยจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อเป็นการขอให้ผีป๋วยช่วยคุ้มครองปกป้องคนในครอบครัวและเครือญาติ เป็นที่พึ่งและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้รู้สึกปลอดภัยในการดำเนินชีวิต และการประกอบพิธีกรรมผีป๋วย มีผู้สืบทอดพิธีกรรมจากบรรพบุรุษโดยตรง ผู้ประกอบพิธีกรรมจะจัดเตรียมสิ่งของเซ่นไหว้และเปลี่ยนเครื่องเซ่นไหว้ในชั้นผีป๋วยใหม่ โดยมีการนำเครื่องเซ่นไหว้มาถวาย ผู้สืบทอดจะอธิษฐาน ขอร้องให้ผีป๋วยได้รับรู้และดูแลรักษาคนในครอบครัวและให้ประพัตติตนเป็นคนดี ซึ่งพิธีกรรมนี้ยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความผูกพันขึ้นในเครือญาติ เนื่องจากทุกคนต้องมาร่วมพิธีกรรมที่บ้านร่วมกัน

คำสำคัญ: พิธีกรรมผีป๋วย, พิธีกรรมบูชาผีบรรพบุรุษ, ความเชื่อ

ABSTRACT

This research aims to examine the beliefs associated with Phi Poo Ya Worship in the community and to study the performance of this ancestral spirit worship ceremony in Ban Lao Du, Wiang Nong Long District, Lamphun Province. This qualitative study employed purposive sampling to select informants, including direct inheritors of the Phi Poo Ya ritual and community members who participate in the ceremony. Data were collected through in-depth interviews and non-participant observation. The findings reveal that the belief in Phi Poo Ya Worship is rooted in the notion that ancestral spirits protect their descendants, ensuring peaceful lives. This ritual is passed down through generations. The annual Phi Poo Ya ceremony is conducted to invoke the protection of ancestral spirits for family members and relatives, serving as a spiritual anchor and providing a sense of security in daily life. Regarding the performance of the Phi Poo Ya ritual, it is conducted by direct inheritors from ancestors. The ritual practitioner prepares offerings and replaces old offerings in the ancestral spirit tray with new ones. During the ceremony, the inheritor prays, requesting the ancestral spirits to acknowledge the offerings and safeguard family members, encouraging them to lead virtuous lives. This ritual also fosters unity and strengthens familial bonds, as all family members return home to participate in the ceremony together.

KEYWORDS: Phi Poo Ya Worship, Ancestral spirit ritual, Beliefs

บทนำ

ความเชื่อ คือ การยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่ไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อ การยอมรับที่เกิดในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีและผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใด ๆ (ปญญา บุญมาเลิศ 2554) ความเชื่อนั้นคนมักจะเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม วันเวลาโคจรของดวงดาวที่ส่งผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีคามยึดมั่นที่ให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง เช่น ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เป็นต้น ความเชื่อผีปู้ย่าเป็นความเชื่อในเรื่องของวิญญาณที่ดีของบรรพบุรุษที่ล่วงลับและไปสถิตอยู่ในเสาเอกบ้านเรือนของลูกหลานที่เป็นศาลหรือชั้นที่ลูกหลานทำให้ จะคอยคุ้มครองดูแลและช่วยเหลือลูกหลาน รวมถึงมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของคนในครอบครัว อีกทั้งมีการบูชาบวงสรวงเช่นไหว้ในทุก ๆ ปี เพื่อไม่ให้ผีปู้ย่าโกรธและลงโทษและเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการปลูกฝังให้เคารพนับถือบรรพบุรุษ ยึดมั่นในจารีตประเพณี มีจิตสำนึกเรื่องความกตัญญู ความสามัคคี ส่งผลให้เครือญาติมีความรัก ความผูกพัน ประองดองกลมเกลียวกัน ทำให้ดำรงชีวิตมั่นคงปลอดภัย และสงบสุข

ผีปู้ย่า คือ ผีประจำตระกูล หรือที่เรียกกันว่าผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นผีฝ่ายดี ความเชื่อกันว่าผีปู้ย่าจะปกปักรักษาอยู่ตลอด แต่มีข้อแม้ว่าต้องเป็นคนดีไม่ทำอะไรนอก luânธรรมา ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น (มาลา คำจันทร์, 2551) หากเป็นคนนอกกรอบ คือ ไม่ประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและประเพณีที่คนส่วนมากเขายึดถือ ผีปู้ย่าจะไม่คุ้มครองดูแลและอาจลงโทษได้ ผีปู้ย่าจะนับสายตามบรรพบุรุษทางแม่ไม่นับทางพ่อ ทั้งนี้เพราะในอดีตชาวล้านนาแต่งงานแบบเขยเข้าบ้าน คือ ผู้ชายไปอยู่บ้านผู้หญิง เรียกว่าไปเอาผีทางหน้า หมายความว่า ผู้ชายออกจากครอบครัวเดิมเข้าไปสู่ครอบครัวใหม่ ผีเดิมของผู้ชายจะถูกละทิ้งไว้ในครอบครัวเดิม และเข้าสู่อำนาจของผีใหม่ คือ ผีฝ่ายภรรยา เรื่องภายในบ้านเรือนผู้หญิงจึงเป็นใหญ่ เพราะผู้หญิงอยู่ที่เดิมและอยู่ติดครอบครัว ผู้ชายเป็นฝ่ายเข้ามาหา ดังนั้นผู้ชายจึงไม่สามารถพาผีเดิมของตนเข้ามาเป็นใหญ่ภายใต้ชายคาเรือนของผู้หญิง การนับสายผีปู้ย่าจึงถูกนับตามสายบรรพบุรุษฝ่ายหญิง แต่เมื่อผู้หญิงออกจากเรือนไปเป็นสะใภ้เรือนอื่น โอกาสที่จะเอาผีเดิมของตนไปข่มผีทางฝ่ายสามีนั้นทำไม่ได้ เพราะในเรือนนั้นมีแม่สามีเป็นใหญ่ ลูกสะใภ้จึงต้องยอมรับอำนาจผีปู้ย่าของฝ่ายสามีเช่นกัน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเมื่อออกจากผีเดิมไปเอาผีใหม่ จะตัดขาดจากผีเดิมโดยสิ้นเชิง เช่น ไปเป็นเขยเรือนอื่น ยอมรับอำนาจของผีเรือนอื่น กิจกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ภรรยาหรือแม่ภรรยาเป็นผู้กระทำ ลูกเขยจะมีส่วนร่วมในฐานะผู้มาอาศัยในเรือนนี้เท่านั้น ผีเดิมของเขยที่อยู่กับพ่อแม่จะเอามาประกอบพิธีกรรมที่เรือนภรรยาไม่ได้เด็ดขาด แต่สามารถไหว้และอธิษฐานผีบรรพบุรุษของตัวเองและขอความปกป้องคุ้มครองจากบรรพบุรุษฝ่ายแม่ได้ โดยไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิด หากเป็น

เรื่องหนักหนาสาหัส เรื่องรุนแรง เช่น บ่วยหนัก ถูกเคราะห์ มีภพภัยลามมาถึงตัว จำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจผีปู้ย่าของตนเองเป็นการเฉพาะ ซึ่งสามารถกลับไปประกอบพิธีกรรมที่เรือนพ่อแม่ของตนเองได้ แต่ส่วนมากไม่ต้องเดินทางไปเองก็ได้ เพราะพ่อแม่ของเรารู้ว่าเรื่องราวมันรุนแรงเกินผีปู้ย่าฝ่ายภรรยาจะดูแลแก้ไขได้ พ่อแม่ก็จะมารับเราเอาไปประกอบพิธีกรรม

พื้นที่หมู่บ้านเหล่าคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีผู้สืบทอดพิธีกรรมมาจากบรรพบุรุษโดยตรง และภายในชุมชนยังมีผู้คนที่ยังนับถือผีปู้ย่า (ผีบรรพบุรุษ) เป็นส่วนมาก และภายในหมู่บ้านแห่งนี้มีผู้สืบทอดจากผีบรรพบุรุษโดยตรงแบบรุ่นต่อรุ่น อีกทั้งเยาวชนรุ่นใหม่ (Gen Z) ไม่ได้ให้ความสนใจภายในพื้นที่หรืออาจหลงลืมพิธีกรรมที่มาจากบรรพบุรุษ และในพื้นที่แห่งนี้ยังไม่มีการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าว มีเพียงงานวิจัยของเรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) ที่ศึกษาหน้าที่ทางสังคมของความเชื่อผีบรรพบุรุษไทยโซ่ง และการศึกษาของศิริดา เทียนขาว และ ฉัตรศิริ กลั่นเนียม (2563) ที่ศึกษาความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ ส่วนการศึกษาของ ทิพย์พฐ กฤษสุนทร และ ทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2566) เป็นประเด็นศึกษาเรื่องการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู้ย่า) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมีผลการศึกษาที่ไม่ได้กล่าวถึง คือ วัฒนธรรมความเชื่อของพิธีกรรมผีปู้ย่าเปรียบเทียบกับองค์ประกอบขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู้ย่าในอดีตและปัจจุบัน ในพื้นที่หมู่บ้านเหล่าคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อและบทบาทของพิธีกรรมผีปู้ย่าในชุมชนศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู้ย่าปัจจุบัน เพื่อให้คนในชุมชนและเยาวชนรุ่นใหม่ (Gen Z) ได้ตระหนักถึงพิธีกรรมที่บรรพบุรุษได้สืบทอดไว้ให้จากอดีต และช่วยกันอนุรักษ์ไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อพิธีกรรมผีปู้ย่าในชุมชนบ้านเหล่าคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาการประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู้ย่าในชุมชนบ้านเหล่าคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า กรณีศึกษานบ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้สืบทอดจาก บรรพบุรุษ เยาวชนรุ่นใหม่ และผู้สูงอายุ ในพื้นที่บ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน และใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในประเด็นความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า โดยมีขั้นตอนในการการวิจัย ประกอบด้วย

1. กำหนดหัวข้อวิจัยและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า กรณีศึกษานบ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
2. ออกแบบเครื่องมือวิจัยเครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
4. สรุปรูปข้อมูล เรียบเรียงข้อมูลด้วยการบรรยายเชิงพรรณนาประกอบสถิติ และวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ทบทวนวรรณกรรม (Literature Reviews)

จากการศึกษาพบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมี 2 บ้างได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา แนวคิดพิธีกรรม

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา

สนธิ สมัการ (2539) อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ตามแนวคิดของฮอว์ เอ็ดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ (Edward B. Tylor) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ ผู้ได้รับสมญานามจากวงการมานุษยวิทยาว่าเป็น “บิดา” ของมานุษยวิทยาสมัยใหม่ “ลัทธิวิญญาณ” (animism) ของเซอร์ เอ็ดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ ไทเลอร์ ได้พยายามหาเหตุผลมาอธิบายว่า มนุษย์ได้คิดสร้างเรื่องของวิญญาณ (soul) ขึ้นมาได้อย่างไร โดยการออกไปศึกษาสังเกต พฤติกรรมทางศาสนาของเผ่าชนที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมต่าง ๆ (primitive society) แล้วนำเอาพฤติกรรมทางศาสนา ของชนเผ่าดั้งเดิมต่าง ๆ ซึ่งมักจะเต็มไปด้วยพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ตามวัฒนธรรมของแต่ละเผ่ามาคิดหาเหตุผลตามความคิดของนักปราชญ์ชาวอังกฤษ ได้อธิบายแนวคิดซึ่งตกอยู่ใน วงล้อมของบรรยากาศทางวิชาการในระหว่างศตวรรษที่ 19 ของยุโรป ซึ่งเป็นระยะที่วิทยาศาสตร์เริ่มฟื้นฟูและ

มีการขยายตัวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง (สนิท สมักรการ, 2539) ทั้งนี้แนวคิดหรือ "ทฤษฎี" เรื่องวิญญาณของไทเลอร์ แบ่งแยกออกได้เป็นสองส่วน คือ ส่วนที่ว่าด้วย วิญญาณของสัตว์และของมนุษย์แต่ละตัวตน ซึ่งสามารถที่จะคงอยู่ต่อไปหลังจากที่ร่างกายได้เน่าเปื่อยผุพังไปแล้ว และส่วนที่ว่าด้วย ภูต ผี ปีศาจ ซึ่งมีการจัดลำดับ ตำแหน่งและชั้นจากต่ำขึ้นไปหาสูงมาก จนกลายเป็นเทวดา เทพยดา ผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ดวงวิญญาณต่าง ๆ มีความผูกพันและควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกแห่งวัตถุ รวมทั้งชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบัน และในอนาคตด้วย ดวงวิญญาณได้มีการติดต่อกับมนุษย์รับรู้การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ด้วยความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้ ความเชื่อเช่นนี้จึงนำไปสู่พฤติกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมเช่นไหว้บวงสรวงรวมทั้งการบูชาวิญญาณในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย เพื่อผลดี คือ ความอยู่รอดและสงบสุขในชีวิตมนุษย์ ในตัวของมนุษย์แต่ละคนนั้นย่อมประกอบด้วยสิ่งสองประการ คือ ชีวิต (Life) และภูตพราย (Phantoms) โดยชีวิตจะช่วยทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกรู้จักคิดและกระทำสิ่งต่าง ๆ ภูตพราย คือ เงานหรือ "ตน" ตัวที่สองของมนุษย์แต่ละรูปนามทั้งชีวิตและภูตพรายถือว่าอาจแยกออกจากร่างกายของมนุษย์ได้ ภูตพรายนี้อาจปรากฏภาพให้คนอื่นแม้ว่าจะอยู่ห่างไกลกันเพียงไรก็ตาม

1.2 แนวคิดพิธีกรรม

พิธีกรรมเป็นภาษาสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเชื่อ ซึ่งอาจเป็นความเชื่อที่เป็นศาสนาหรือมิใช่ศาสนาก็ได้ สามารถศึกษาพิธีกรรมได้ในหลายมิติและหลายระดับ ทั้งระดับปัจเจก ระดับครัวเรือน และระดับชุมชน ในมิติของการถ่ายทอดศาสนทั้งที่เป็นการถ่ายทอดตัวเนื้อหาความเชื่อและการถ่ายทอดอารมณ์ร่วม พิธีกรรมเป็นโอกาสที่ศาสนทางสังคมบางอย่างจะถูกผลิตซ้ำและถูกต่อยอดในจิตสำนึกของสมาชิกที่เข้าร่วม การที่อุดมการณ์ร่วมถูกผลิตซ้ำให้ทรงพลังได้เพราะพิธีกรรมเป็นภาษาที่เน้นการใช้ความรู้สึกเป็นสื่อถ่ายทอดศาสนที่เป็นเนื้อหาความรู้สึกในรูปแบบต่าง ๆ จะถูกสร้างผ่านสัญลักษณ์หลายชนิด เช่น ดนตรี การสวด กลิ่นรูปคว้นเทียนการจัดแสงเงาในโบสถ์และการใช้สื่อที่เป็นสิ่งของ เช่น สายสิญจน์ น้ำมนต์ บางพิธีกรรมอาจเน้นความรู้สึกขมขื่น ขลังและศักดิ์สิทธิ์ เช่น พิธีหลวงต่าง ๆ บางพิธีกรรมอาจเน้นความสนุกสนาน เช่น แห่นางแมวหรือบุญบั้งไฟ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม การเร้าความรู้สึกในพิธีกรรมเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เนื้อหาศาสนที่จะสื่อออกมา มีพลัง มีชีวิต และมีอำนาจเหนือจิตใจ (อภิญา เพื่องฟูสกุล 2553, น. 86)

หน้าที่ทางสังคมของพิธีกรรม สามารถจัดแบ่งประเภทพิธีกรรมได้ในหลายลักษณะดังนี้ ประการแรก พิธีกรรมที่เน้นการควบคุมธรรมชาติ (Technological ritual) ในแง่นี้ พิธีกรรมเปรียบเสมือนเทคโนโลยีที่มีผู้เชี่ยวชาญ (หมอผี) เป็นตัวกลางที่เชื่อมต่อกับพลังเหนือธรรมชาติ เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวและบวงสรวงเทพที่เกี่ยวข้อกับการผลิตหรือพิธีกรรมการรักษาพยาบาลต่าง ๆ ที่มุ่งรักษาอาการเจ็บป่วย

ประการที่สอง ได้แก่ พิธีกรรมที่มุ่งควบคุมมนุษย์หรือมุ่งถ่ายทอดค่านิยมร่วมแก่สมาชิกสังคม (Ideological ritual) เช่น พิธีกรรมเปลี่ยนผ่านต่าง ๆ ในขั้นตอนของชีวิต เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น พิธีกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้ที่กำลังก้าวสู่การเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมซึมซับบทบาทหน้าที่ใหม่รับอัตลักษณ์ใหม่ได้อย่างราบรื่นขึ้น

ประการที่สามเป็นเรื่องทางศาสนาโดยตรง ได้แก่ พิธีกรรมที่ช่วยให้ปัจเจกเข้าถึงจุดหมายศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา หรือการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระเจ้า (Salvation ritual) เช่น การสวดมนต์ การสารภาพบาป และการทำสมาธิ

พิธีกรรมประเภทนี้มุ่งตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของศาสนิก ประการสุดท้าย คือ พิธีกรรมสำหรับเยียวยาความเจ็บป่วยหรือภาวะวิกฤติของสังคม (Revitalization ritual) ในยามเกิดภาวะระส่ำระสาย สังคมสามารถผลิตพิธีกรรมบางอย่างขึ้นเพื่อช่วยยึดโยงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิก พิธีกรรมหนึ่งอาจมีหลายหน้าที่พร้อม ๆ กันได้ เช่น การสารภาพบาปเป็นทั้งการควบคุมสมาชิก สังคม และเป็นหนทางในการเข้าใกล้พระเจ้าด้วย เป็นต้น (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2553)

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา และแนวคิดพิธีกรรม มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เนื่องด้วยแนวคิดและทฤษฎีเรื่องความเชื่อและศาสนา เป็นการกล่าวถึงพฤติกรรมทางศาสนาของชนเผ่าดั้งเดิมต่าง ๆ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณในลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมของแต่ละเผ่ามาคิดหาเหตุผล และแนวคิดหรือทฤษฎีเรื่องวิญญาณแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่ว่าด้วยวิญญาณของสัตว์ และของมนุษย์แต่ละตัวตน ซึ่งสามารถที่จะคงอยู่ได้ต่อไปหลังจากที่ร่างกายได้เน่าเปื่อยผุพังไปแล้ว และส่วนที่ว่าด้วยภูต ผี และปีศาจ ซึ่งมีการจัดลำดับ ตำแหน่ง และชั้นจากต่ำขึ้นไปหาสูงมาก จนกลายเป็นเทวดา เทพธิดา ผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ และดวงวิญญาณต่าง ๆ มีความผูกพันและควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกแห่งวัตถุ รวมทั้งชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันและในอนาคตด้วย ดวงวิญญาณได้มีการติดต่อกับมนุษย์รับรู้การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ด้วยความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ ความเชื่อเช่นนี้จึงนำไปสู่พฤติกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมเช่นไหว้บวงสรวง รวมทั้งการบูชาในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย เพื่อผลดี คือ ความอยู่รอดและสงบสุขในชีวิตมนุษย์ และแนวคิดพิธีกรรม แบ่งประเภทพิธีกรรมได้ในหลายลักษณะ ดังนี้ (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2553)

- 1) พิธีกรรมที่เน้นการควบคุมธรรมชาติ โดยพิธีกรรมเปรียบเสมือนเทคโนโลยีที่มีผู้เชี่ยวชาญ (หมอผี) มาเป็นตัวกลางเชื่อมต่อกับพลังเหนือธรรมชาติ เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวและบวงสรวงเทพที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือพิธีกรรมการรักษาพยาบาลต่าง ๆ ที่มุ่งรักษาอาการเจ็บป่วย
- 2) พิธีกรรมที่มุ่งควบคุมมนุษย์หรือมุ่งถ่ายทอดค่านิยมร่วมแก่สมาชิกสังคม เช่น พิธีกรรมเปลี่ยนผ่านต่าง ๆ ในขั้นตอนของชีวิต เช่น งานบวช งานแต่งงาน และงานศพ เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ที่กำลังก้าวสู่การเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมซึมซับบทบาทหน้าที่ใหม่รับอัตลักษณ์ใหม่ได้ราบรื่น
- 3) เป็นเรื่องของทางศาสนาโดยตรง ได้แก่ พิธีกรรมที่ช่วยให้ปัจเจกเข้าถึงจุดหมายศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระเจ้า เช่น การสวดมนต์ การสารภาพบาป หรือ

การทำสมาธิ เป็นต้น พิธีกรรมประเภทนี้มุ่งตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของศาสนิก และ 4) พิธีกรรมสำหรับเยียวยาความเจ็บป่วยหรือภาวะวิกฤติของสังคม ในยามเกิดภาวะระส่ำระสาย สังคมสามารถผลิตพิธีกรรมบางอย่างขึ้นเพื่อช่วยยึดโยงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือวิจัย รวมถึงการสรุปและวิเคราะห์ผลการศึกษา

การทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) ศึกษาหน้าที่ทางสังคมของความเชื่อผีบรรพบุรุษไทยโง่ง บ้านเกาะแรต จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อผีบรรพบุรุษของชาวไทยโง่งที่หมู่บ้านเกาะแรต การศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนไทยโง่งยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งในวิถีการดำเนินชีวิตและการประกอบประเพณีและพิธีกรรม นอกจากนี้ ความเชื่อผีบรรพบุรุษยังเป็นมาตรการทางวัฒนธรรมในการเสริมพลังความเข้มแข็งทางสังคมแก่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโง่งให้มีความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันการเปลี่ยนแปลง หรือการยอมรับนับถือผีหรือวัฒนธรรมความเชื่ออื่น ๆ มีการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะความเชื่อในผีบรรพบุรุษของกลุ่มไทยโง่งกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพื่อเปิดเผยลักษณะร่วม ลักษณะต่าง และลักษณะวิวัฒนาการทางความเชื่อของมนุษย์ตามหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม

ศิรดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลั่นเนียม (2563) ศึกษาความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมมอญด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ยังคงอยู่ของชุมชนชาวมอญ เพื่อเป็นแนวทางในการการสืบสานและการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชาวมอญให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป การศึกษาโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษของชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีการนับถือผีที่ชาวมอญส่วนใหญ่นับถือสามารถจำแนกได้สามประเภท ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้านและความเชื่อเรื่องโชคลางและสิ่งอัปมงคล ที่ยังคงมีการสืบทอดและปฏิบัติจำนวนทั้งสิ้น 36 พิธีกรรม (ความเชื่อ)

ทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร และทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2566) ศึกษาการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) การศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ประกอบด้วย 4 กลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นการสื่อสาร กลุ่มที่สองเป็นคุณลักษณะเฉพาะ กลุ่มที่สามเป็นสมรรถนะทางการสื่อสารกลุ่มที่สี่เป็นประเภทของอำนาจที่ใช้ทำการสื่อสาร จึงจำเป็นต้องทำให้ครบทุกคุณลักษณะตามการจัดแบ่งกลุ่มเพื่อให้ยังรักษารูปร่างอำนาจไว้ได้

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ เรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) ศิรดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลั่นเนียม (2563) ทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร และทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2566) พบว่า พื้นที่การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ที่บริเวณจังหวัดนครปฐม และจังหวัดปทุมธานี ซึ่งวัตถุประสงค์ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเรื่อง ศึกษาความเชื่อผีบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อวัฒนธรรมมอญด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ยังคงอยู่ของชุมชนชาวมอญ การสืบสานและการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชาวมอญ วิเคราะห์การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) มีวิธีการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยประเด็นศึกษาของ เรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) กล่าวถึงหน้าที่ทางสังคมของความเชื่อผีบรรพบุรุษไทยซึ่งยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งในวิถีการดำเนินชีวิต และการประกอบประเพณีและพิธีกรรม มีความสอดคล้องกับ ศิรดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลั่นเนียม (2563) ที่ศึกษาเรื่องความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ มีการนับถือผีที่ชาวมอญส่วนใหญ่ นับถือสามารถจำแนกได้สามประเภท ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้านและความเชื่อเรื่องโชคกลางและสิ่งอัปมงคล ส่วนงานวิจัยของ ทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร และทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2566) เป็นประเด็นศึกษาที่แตกต่างออกไป โดยเป็นการศึกษาการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นการสื่อสาร กลุ่มที่สองเป็นคุณลักษณะเฉพาะ กลุ่มที่สามเป็นสมรรถนะทางการสื่อสาร และกลุ่มที่สี่เป็นประเภทของอำนาจที่ใช้ทำการสื่อสาร ส่วนประเด็นที่ยังไม่พบการศึกษา คือ วัฒนธรรมความเชื่อของพิธีกรรมผีปู่ย่า เปรียบเทียบองค์ประกอบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู่ย่า ในอดีตและปัจจุบัน

ผลการวิจัย

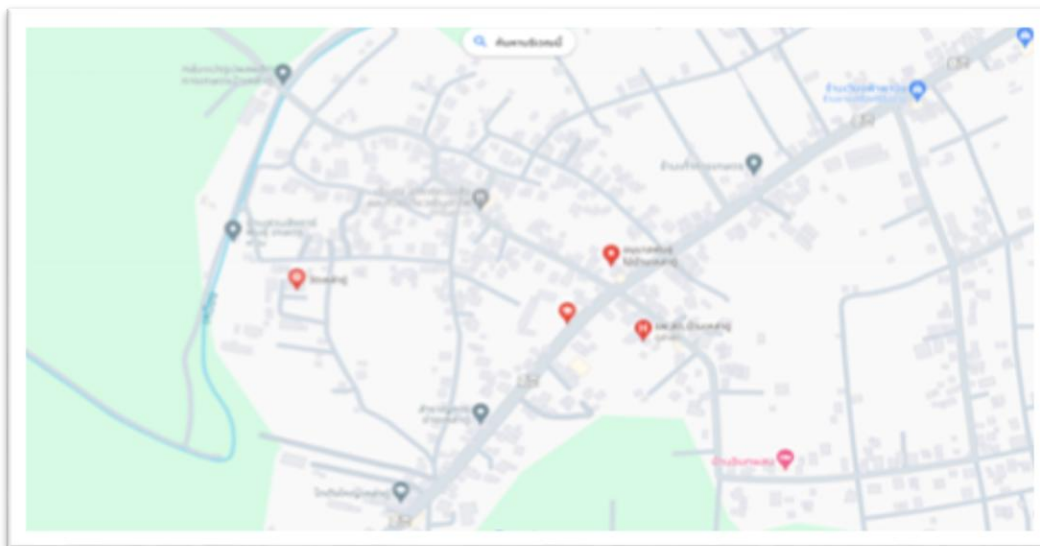
การศึกษาเรื่องความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า กรณีศึกษากันเหลาดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อและบทบาทของพิธีกรรมผีปู้ย่าในชุมชน และเพื่อศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู้ย่าปัจจุบัน ในพื้นที่บ้านเหลาดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview form) ดังนี้

1. บริบทและความเป็นมาของพิธีกรรมผีปู้ย่า (ผีบรรพบุรุษ)

พิธีกรรมเลี้ยงผีปู้ย่าของชาวบ้านเหลาดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษสำหรับที่ใช้เป็นที่พึ่งพาทางด้านจิตใจว่า ผีปู้ย่าจะคอยปกป้องรักษาลูกหลานอยู่ตลอดเวลา แต่มีข้อแม้ว่าต้องเป็นคนดีไม่ทำอะไรนอก luân อกรอย ไม่ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ส่งผลให้เกิดความเชื่อความศรัทธาในการดำรงชีวิตในสังคม

1.1 บริบทพื้นที่ของหมู่บ้านเหลาดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

บ้านเหลาดู่ เดิมตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลวังผาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ปัจจุบันแยกจากตำบลวังผาง เป็นหมู่ที่ 1 ตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ตามคำบอกเล่าสืบต่อกันมาว่า เดิมบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านนี้มีสองครอบครัวตายาย คือ พ่อเผ่าขาว แม่เผ่าเตียม ซึ่งอพยพมาจากหมู่บ้านร้องขุ่น อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และครอบครัวพ่อเผ่าอุตมะ อพยพมาจากบ้านสบทา ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง (เดิมชื่ออำเภอปากบ่อง) จังหวัดลำพูน มาบุกเบิกตั้งรกรากเพื่อเป็นที่ทำมาหากิน ทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ เพราะบริเวณนี้เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ร่มรื่น มีลำธารไหลผ่านหลายสายตลอดปี จึงเหมาะกับการเพาะปลูก ต่อมาได้มีคนอพยพเข้ามาอาศัยมากขึ้น จึงจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน เนื่องจากรอบ ๆ บริเวณหมู่บ้านมีต้นไม้ประดู่ขึ้นอยู่ทั่วไป และที่ตั้งเป็นกลุ่ม ๆ ภาษาทางเหนือเรียกว่า “เหลา” จึงใช้คำว่า “เหลา” และต้นไม้ประดู่เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านได้ชื่อว่า หมู่บ้านเหลาดู่ มาจนถึงปัจจุบัน และผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน คือ นายรังสรรค์ พร้อมสุภา (บุญทอง ไชยสินธุ์, สัมภาษณ์, 13 สิงหาคม 2567)



ภาพที่ 1 ตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้านเหล่าตุ๋

ที่มา: (Google Maps, 2567)

1.2 ความเชื่อของพิธีกรรมผีปู่ย่า

มนุษย์เชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษหลังจากสิ้นความเป็นมนุษย์แล้วยังคงวนเวียนอยู่ตามบ้านเรือนและที่อยู่อาศัย เพื่อคอยปกป้องลูกหลานให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข จึงได้ทำชันผีปู่ย่าเพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษให้สิ่งสถิตอยู่บริเวณเหนือหัวนอนติดฝาด้านตะวันออกตรงมุมห้องอยู่ติดเสาหรือระหว่างเสามงคูลและเสาท้ายสุดของเรือน หรือบางครั้งอาจสร้างเรือนจำลองหลังเล็ก ๆ บริเวณมุมรั้วได้ร่มไม้ใหญ่ หรือที่ใดที่หนึ่งที่เห็นว่าเหมาะสม โดยจะมีพานหรือถาดใส่ดอกไม้ธูปเทียนจากการเซ่นไหว้ และมีการเซ่นไหว้เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญ เช่น แต่งงาน เจ็บป่วย เป็นต้น การเลี้ยงผีปู่ย่า มักถือเอาเทศกาลที่มีการรวมญาติมากมาย โดยถือโอกาสนี้ทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า การนับถือผีปู่ย่าจึงถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในตระกูลให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี เกื้อหนุนช่วยเหลือกัน โดยยึดเอาผีปู่ย่าเป็นหลักรวมใจในหมู่บ้านนั่นเอง (จันทนา ใจยุ, สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2567)

1.3 การสืบทอดการประกอบพิธีกรรม

พิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ย่าเป็นประเพณีล้านนาทางภาคเหนือมานาน เป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เดิมผีปู่ย่าบรรพบุรุษของนางจันทนา ใจยุ ชื่อ เจ้าหม่อนอินตา อายุ 143 ปี แม่ย่าพิกุลทอง อายุ 132 ปี แต่เดิมผีปู่ย่าได้อาศัยอยู่ที่บ้านบนดอยกลางหุบเขาที่หมู่บ้านแม่ลาย อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มาเนิ่นนานตั้งแต่รุ่นทวด แม่อุ้ยบัวนั้นได้รับการสืบทอดมาจากแม่อุ้ยน้อย ผู้เป็นแม่ของแม่อุ้ยบัว จากนั้นแม่อุ้ยบัวได้ส่งต่อให้แม่อุ้ยเป้งได้สืบทอดต่อมา จนกระทั่งวันหนึ่งลูกคนโตของแม่อุ้ยเป้งป่วยแบบไม่มีสาเหตุ แม่อุ้ยเป้งจึงได้พาลูกคนโต

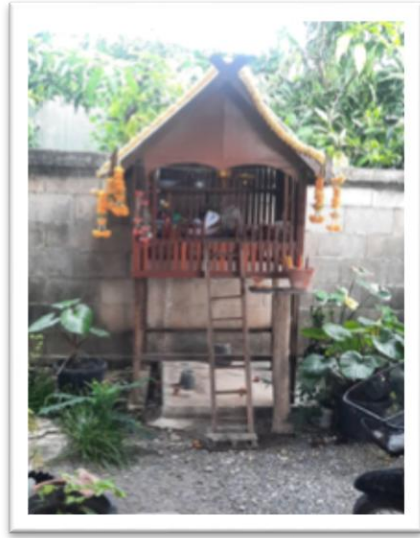
ไปโรงพยาบาลแต่ก็ไม่พบสาเหตุของอาการป่วย ต่อมาแม่ฮุยเบ้งได้พาลูกคนโตไปถามร่างทรงที่อำเภอคอยสะเกิด ว่าลูกเป็นอะไร ทำไมถึงป่วยโดยไม่มีสาเหตุ และร่างทรงได้บอกว่า ฝิปู่ย่า อยากจะมาอยู่ด้วยกับลูกคนโต เพื่อให้ดูแลท่าน เนื่องจากตอนที่ฝิปู่ย่าอยู่กับแม่ฮุยเบ้งเขาเริ่มอายุมากขึ้น จึงอยากย้ายมาอยู่ด้วยกับลูกคนโต จึงทำให้ลูกคนโตของแม่ฮุยเบ้งทำการรับขัน ให้ฝิปู่ย่ามาอยู่ด้วยและดูแลท่าน ในช่วงเวลาที่แม่ฮุยเบ้งยังไม่เสียชีวิต ก็ให้แม่ฮุยเบ้งเป็นแม่ใหญ่คอยช่วยดูแลในเรื่องการเลี้ยงฝิปู่ย่าไปด้วย แล้วพอลูกคนโตต้องย้ายที่อยู่อาศัย จึงจำเป็นต้องพาฝิปู่ย่าไปอยู่ที่อาศัยใหม่ด้วย จึงได้ไปถามร่างทรงอีกครั้งว่า หากย้ายที่อยู่ ฝิปู่ย่าจะอยากย้ายมาอยู่ด้วยไหม จนรู้ว่าฝิปู่ย่าอยากย้ายไปอยู่ที่อาศัยใหม่ คือ ที่หมู่บ้านเหลาคู่ จึงได้ทำขันให้ฝิปู่ย่าอยู่ด้วย และอยู่กับผู้รับขันที่ฝิปู่ย่าเลือกเอง การเลี้ยงฝิปู่ย่าตามประเพณีดั้งเดิมในเดือนเก้าของล้านนา และขอพรอธิษฐาน ให้ท่านช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองคนในครอบครัวและญาติพี่น้อง (จันทนา ใจยุ, สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2567)

1.4 บทบาทของฝิปู่ย่าที่มีต่อชุมชน

ชุมชนบ้านเหลาคู่ เป็นชุมชนที่ชาวบ้านในหมู่บ้าน บางครอบครัวไม่ได้สนใจในเรื่องของการเลี้ยงฝิปู่ย่ามากนัก และเป็นส่วนน้อยที่ชาวบ้านบางครัวเรือนยังมีความเชื่อในเรื่องของการเลี้ยงฝิปู่ย่า และครัวเรือนที่มีการเลี้ยงฝิปู่ย่า คือ บ้านที่มีฝิบรรพบุรุษมาเนิ่นนานสืบทอดส่งต่อรุ่นต่อรุ่น และมีการเลี้ยงฝิปู่ย่ามาทุก ๆ ปี ในช่วงเดือนเก้าเหนือ (เดือนมิถุนายน) ชาวบ้านที่มีฝิบรรพบุรุษเดียวกันจะมาร่วมพิธีกรรมในการเลี้ยงฝิปู่ย่าเป็นประจำ และทำกันภายในครอบครัวที่มีฝิบรรพบุรุษเดียวกัน ที่เป็นเครือญาติเดียวกัน และไม่ได้มีบทบาทในหมู่บ้านมากนัก ส่วนมากมักมีบทบาทแค่ภายในครอบครัวเดียวกันเครือญาติเดียวกันไม่ได้มีบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงฝิปู่ย่า

1.5 พิธีการเลี้ยงฝิปู่ย่าของในชุมชน

พิธีเลี้ยงฝิเป็นสิ่งที่ผูกพันกับการดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่ง โดยมีความเชื่อว่าการเลี้ยงฝิจะทำให้ครอบครัวอยู่อย่างมีความสุข ให้ความสำคัญแก่ผู้ที่ควรเคารพ และเป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นภายในครอบครัวทำให้ลูกหลานมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ พิธีการเลี้ยงฝิปู่ย่าจะจัดอาหารคาวหวานไปเซ่นไหว้ดวงวิญญาณ ณ หิ้งฝิปู่ย่า ขันฝิปู่ย่าหรือห่อฝิ ที่เชื่อว่าปู่ ยา ตา และยาย ที่ตายไปวิญญาณจะวนเวียนมาปกป้องรักษาและคุ้มครองลูกหลาน ดังนั้นจึงมีหิ้งหรือขันไว้บนหัวนอนทุกบ้าน โดยเชื่อว่าปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้วหลายคนเป็นญาติพี่น้องสายเลือดเดียวกันน่าจะอยู่ร่วมกันได้ จึงได้สร้างห่อฝิขึ้น เพื่อให้ฝิอยู่ร่วมกัน หากบ้านใดจะจัดพิธีเลี้ยงฝิปู่ย่าขึ้นจะต้องบอกให้พี่น้องและญาติสนิทได้รับรู้ถึงกำหนดการเลี้ยงฝิปู่ย่า จากนั้นทำความสะอาดหิ้ง ขันหรือห่อฝิ และร่วมกันจัดอาหารเครื่องเซ่นไหว้



ภาพที่ 2 ศาลผีปู่ย่าในพื้นที่บ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ในพื้นที่บ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีความเชื่อในพิธีกรรมผีปู่ย่ามาอย่างยาวนาน เชื่อกันว่าจะปกป้องลูกหลานของตัวเองและบางครอบครัวที่ยังมีความเชื่อ จึงได้ทำการสืบทอดพิธีกรรมนี้ไว้แบบรุ่นสู่รุ่นจากสายบรรพบุรุษโดยตรง โดยจะทำพิธีการเลี้ยงผีปู่ย่าเป็นประจำในทุก ๆ ปี ปีละ 1 ครั้ง ในช่วงเดือน ๗-๘-๙ เหนือ (ตรงกับเดือนเมษายน – มิถุนายน) การเลี้ยงผีปู่ย่ามีช่วงระยะเวลายาวถึงสามเดือน เนื่องจากพิธีเลี้ยงผีปู่ย่านั้นเป็นพิธีสำคัญที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องมาร่วมพิธีกรรม การที่สมาชิกในครอบครัวบางคนอยู่ห่างไกลกันเพราะการทำงานและด้วยการเดินทางที่ลำบาก จึงทำให้เกิดการรอคอย การกลับมาร่วมพิธีกรรมของสมาชิกให้ครบทุกคน จึงต้องเลือกวันเวลาที่ทุกคนสามารถมาอยู่ร่วมกันอย่างพร้อมเพรียงกัน แต่ส่วนใหญ่จะนิยมเลี้ยงผีปู่ย่าในเดือนเมษายน เพราะตรงกับเทศกาลสงกรานต์ที่สมาชิกในครอบครัวจะกลับมาอยู่พร้อมหน้ากัน เพื่อเป็นการขอให้ผีปู่ย่าช่วยรักษาคู่มครองคนในครอบครัวและเครือญาติ และให้ญาติพี่น้องได้มาเจอกันในทุก ๆ ปี ลูกหลานที่อยู่ห่างไกลได้มีโอกาสมาอยู่ใกล้กันได้รู้จักสนิทสนมกันมากขึ้น และยังเป็นสิ่งที่พึงทางใจให้แก่เครือญาติ

2. องค์ประกอบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

การประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า จะมีเนื้อหาของบุคคล โอกาส และระยะเวลาสถานที่ในการประกอบพิธีกรรม รวมถึงอุปกรณ์และของใช้ในการประกอบพิธีกรรม

2.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรม

- 1) ผู้ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า คือ ผู้ที่สืบเนื่องกันมารุ่นต่อรุ่น ผู้ที่เป็นคนสืบทอดจากผีบรรพบุรุษโดยตรง ที่เป็นคนนำพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า
- 2) ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม คือ ญาติพี่น้องผู้ที่อยู่ในสายตระกูล ผีบรรพบุรุษเดียวกัน

2.2 โอกาสและระยะเวลาในการทำพิธีกรรม

ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า เป็นประเพณีล้านนาทางภาคเหนือที่สืบทอดกันมาจากรุ่นต่อรุ่น คือ การเลี้ยงผีประจำตระกูล หรือที่เรียกกันว่า ผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ฤกษ์งามยามดีในการทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า จะเป็นเวลาเช้าตรู่ ประมาณ 8.00 น. การเลี้ยงผีปู่ย่าโดยทั่วไปจะนิยมเลี้ยงในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน แต่ด้วยความไม่สะดวกที่ญาติพี่น้องอยู่ห่างไกลกัน ดังนั้น ในช่วงปีใหม่เมือง (สงกรานต์) อาจใช้ช่วงเวลานี้เลี้ยงผีได้ หรือหากลำบากที่จะต้องเดินทางมาร่วมพิธีเลี้ยงผี อาจขอแบ่งผีไปอยู่ในชุมชนใหม่ที่อยู่ไกลออกไป โดยการนำเอาขันหรือสรงมาขอแบ่งผีจากเจ้าผีปู่ย่า (ต้นตระกูล) ซึ่งก็จะจัดพิธีเลี้ยงผีเพื่อบอกกล่าวผีเก่า จากนั้นผีเก่าจะเป็นผู้นำเอาข้าวตอกดอกไม้มาใส่ขันไว้ และอวยพรให้แบ่งผีแก่สมาชิกไปจัดทำพิธีเอง ซึ่งเมื่อไปรับผีมาแล้วก็นำมาตั้งขันในหอผีที่ตั้งขึ้นใหม่ ถือเป็นสิริมงคล ความอยู่เย็นเป็นสุข และความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานแก่เครือญาติ และขยายเป็นครอบครัวใหม่ออกไปไม่สิ้นสุด

2.3 ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

- 1) ก่อนทำพิธีกรรม นัดวันเวลาทำพิธีกรรมกับเครือญาติให้เตรียมข้าวของมาถวายร่วมกัน และจัดเตรียมเครื่องบวงสรวงมาถวายแก่ผีปู่ย่าให้ครบ
- 2) ระหว่างทำพิธีกรรม เมื่อถึงฤกษ์งามยามดีในการทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า ในเวลาเช้าประมาณ 8.00 น. โดยมีการนำเครื่องบวงสรวงมาถวาย ผู้สืบทอดหรือผู้อาวุโสจะกล่าวคำบูชา พร้อมกับญาติ ๆ ที่มาร่วมพิธี จากนั้นพนมมือไหว้และอธิษฐาน รอนจนกว่ารูปเทียนจะวอดดับหมดเล่ม ถือว่าผีปู่ย่าได้รับรู้และรับเครื่องไหว้แล้ว นอกจากนี้อาจจะทำเนื่องในโอกาสที่ญาติ ๆ ได้ बन บานศาลกล่าวผีปู่ย่าให้ช่วยคนในตระกูลแล้วหายเจ็บป่วยก็ได้

3) หลังทำพิธีกรรม เมื่อเสร็จสิ้นพิธี ลูกหลานจะลาของไหว้ ได้แก่ ข้าวปลา อาหารแห้ง ผลไม้ และขนมต่าง ๆ เพื่อนำมาแจกจ่ายให้กับญาติพี่น้อง และนำไปรับประทานเพื่อความเป็นสิริมงคล นอกจากนั้นภายในงานยังเป็นสถานที่สำหรับพูดคุย ทำให้ลูกหลานที่อยู่ห่างไกลได้มีโอกาสมาอยู่ใกล้ชิดกันได้รู้จักสนิทสนมกันมากขึ้น และยังเป็นที่พักทางใจให้แก่เครือญาติ

2.4 สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม

สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า ส่วนใหญ่จะประกอบพิธีกรรมที่บ้านของผู้สืบทอดจากผีบรรพบุรุษโดยตรงจากผีเจ้า

2.5 อุปกรณ์และของใช้ในการประกอบพิธีกรรม

ชั้นผีปู่ย่าและของเซ่นไหว้ต้องทำการเปลี่ยนทุกปี ก่อนการทำพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า ภายในชั้นและของเซ่นไหว้ที่จะนำไปประกอบพิธีกรรมนั้น ประกอบไปด้วย

- 1) ชั้น 12 ใส่กรวยดอกไม้ 12 เทียน 2 เล่ม ใส่ข้าวตอก
- 2) กรวยหมากปู 12 สวย ใบปู 2 ใบ หมาก 2 กำ
- 3) ผ้าขาวผ้าแดง ครึ่งเมตร
- 4) หมาก 1 ห้ว (เป็นพวง)
- 5) ใบปู 12 ใบ เปี้ยหอย 12 ตัว
- 6) ผ้าเจ็ดสี
- 7) เป้งข้างทองเหลืองเล็ก 1 ตัว
- 8) ดอกบัว 1 กำ ดาวเรือง 1 พวง ใบโกสน ดอกไม้หอม
- 9) ใบไม้มงคลไต้หวัน คือ ใบโชค ใบไผ่ ใบขนุน ใบตองเต้า ใบมะยม อย่างละ 12 ใบ
- 10) ไก่คู่
- 11) ขนมหวาน
- 12) ผลไม้
- 13) อาหารคาว

แต่ในกรณีที่เข้ารับชันครั้งแรกที่มาอยู่บ้าน ชันและของเช่นไหว้จะแตกต่างออกไปจากที่กล่าวมา ซึ่งจะประกอบไปด้วย

- 1) ชันเต้าทั้ง 4
- 2) ชันข้าว 1 ชัน (ปลาเผา 2 ตัว ผักหวานบ้านต้มสุก ผลไม้ ขนม บุหรี่ เมี่ยง และน้ำ)

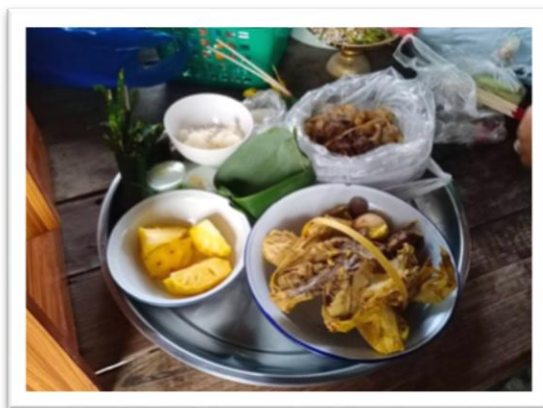


ภาพที่ 3 ชันผิ่วย่า

ที่มา: (จินตนา ใจยุ, 2567)



ภาพที่ 4 อุปกรณ์เตรียมเปลี่ยนชั้น



ภาพที่ 5 ของเซ่นไหว้
ที่มา: (จันทนา ใจยุ, 2567)



ภาพที่ 6 การจัดเตรียมชั้นผีปู่ย่า

2.6 ความหมายและความเชื่อของอุปกรณ์และของใช้ในการประกอบพิธีกรรม

- 1) ชั้นน้อย (ชั้น 12 ชั้นพ่อครู เป็นชั้นของผู้เป็นครูอาจารย์ลำดับขั้นต้น)
- 2) กรวยหมากพลู เป็นเครื่องบูชา
- 3) ผ้าขาว ผ้าแดง แทนการคลอดลูกก่อน ที่เอามัดไว้บนคานตอนคลอดลูกในอดีต
- 4) หมาก 1 ห้ว เบี้ยหอย 12 ตัว เปรียบเสมือนที่รับรองของผีบรรพบุรุษ
- 5) รูปปั้นช้างทองเหลือง ใส่เพื่อความหนักแน่นมั่นคง
- 6) ดอกบัวดอกดาวเรืองใบโกสนดอกไม้หอม เป็นตัวแทนของการเกิดปัญญา
- 7) ใบโชค ลากแทนโชคแทนลาภ
- 8) ใบขนุน เกื่อหนุนค้ำชู
- 9) ไก่คู่ ช่วยกระตุ้นโชคลาภและรักษาเพิ่มพูนทรัพย์สมบัติแก่ผู้ครอบครองและครอบครัว และช่วยป้องกันภัยไม่ให้มากล้ำกราย
- 10) ชั้นเต้าทั้งสี่ เพื่อบอกกล่าวเทวดารักษ์ทั้งที่อยู่ในชั้นและภายในบ้าน บอกกล่าวเทวดาฟ้าดินเพื่อให้รับรู้
- 11) ชั้นข้าวหนึ่งชั้น เพื่อบอกกล่าวบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

ในการประกอบพิธีกรรมผีปู่ย่าจะประกอบพิธีกรรมที่บ้านของผู้สืบทอดจากผีบรรพบุรุษโดยตรง ในช่วงเดือนเก้าตามปฏิทินล้านนา (เดือนมิถุนายน) ผู้ประกอบพิธีกรรมจะจัดเตรียมของเซ่นไหว้และเปลี่ยนของในชั้นผีปู่ย่าใหม่ในทุก ๆ ปี ซึ่งก่อนจะประกอบพิธีกรรมได้นัดวันเวลาทำพิธีกรรมกับญาติพี่น้องให้จัดเตรียมของมาถวายร่วมกัน จากนั้นจัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ไว้ในวันประกอบพิธีกรรม เมื่อถึงฤกษ์ยามยามดีในการทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่าจะนำเครื่องเซ่นไหว้มาถวาย ผู้สืบทอดจะอธิษฐานพร้อมขอพรให้ผีปู่ย่าได้รับรู้และดูแลรักษาคคนในครอบครัวและประพடுத்தินเป็นคนดี

อภิปรายผล

1) ความเชื่อพิธีกรรมผีปู่ย่าในชุมชนบ้านเหล่าตุ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่า พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า ของชาวบ้านเหล่าตุ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ย่าเป็นประเพณีล้านนาทางภาคเหนือมานาน เป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษ สำหรับที่ใช่เป็นที่พึ่งพาทางด้านจิตใจ ที่เชื่อกันว่าวิญญาณของบรรพบุรุษหลังจากสิ้นความเป็นมนุษย์แล้วยังคงวนเวียนอยู่ตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เพื่อคอยปกป้องลูกหลานให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบ จึงได้ทำชั้นผีปู่ย่าเพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษสิงสถิตอยู่บริเวณเหนือหัวนอนติดฝาด้านตะวันออก

ตรงมุมห้องอยู่ติดเสา หรือระหว่างเสามงคและเสาท้ายสุดของเรือนหรือบางครั้งอาจสร้างเรือนจำลองหลังเล็ก ๆ บริเวณมุมรั้วไต้ร่มไม้ใหญ่ หรือที่ใดที่หนึ่งซึ่งเห็นว่าเหมาะสม การเลี้ยงผีปู่ย่ามักถือเอาเทศกาลที่มีการรวมญาติมากมาย โดยถือโอกาสนี้ทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่าทำให้ลูกหลานมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ พิธีการเลี้ยงผีปู่ย่าจะจัดอาหารคาวหวานไปเซ่นไหว้ดวงวิญญาณผู้ตาย ที่หิ้งผีปู่ย่า ชั้นผีปู่ย่าหรือหอผีที่เชื่อว่าปู่ ย่า ตา และยายที่ตายไป วิญญาณจะวนเวียนมารักษาลูกหลาน การนับถือผีปู่ย่าจึงถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในตระกูลให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี เกื้อหนุนช่วยเหลือกัน โดยยึดเอาผีปู่ย่าเป็นหลักรวมใจในหมู่ญาตินั่นเอง แต่ในชุมชนบ้านเหล่าคู่ เป็นชุมชนที่ไม่ได้สนใจในเรื่องของการเลี้ยงผีปู่ย่ามากนัก มักเป็นส่วนน้อยที่ชาวบ้านบางครั้งมีความเชื่อในเรื่องของการเลี้ยงผีปู่ย่า และครัวเรือนที่มีการเลี้ยงผีปู่ย่า คือ บ้านที่มีผีบรรพบุรุษมาเนิ่นนานที่สืบทอดส่งต่อรุ่นต่อรุ่น และมีการเลี้ยงผีปู่ย่ามาทุก ๆ ปีในช่วงเดือนเก้าเหนือ ชาวบ้านที่มีผีบรรพบุรุษเดียวกันจะมาร่วมพิธีกรรมในการเลี้ยงผีปู่ย่าเป็นประจำและทำกันแค่ภายในครอบครัวที่มีผีบรรพบุรุษเดียวกันที่เป็นเครือญาติเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา (สนธิ สมักรการ, 2539) ที่กล่าวว่าความเชื่อพฤติกรรมในแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกันออกไปอยู่แล้ว อย่างความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าเชื่อกันว่าวิญญาณบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้วยังคงวนเวียน คอยปกป้องลูกหลาน เพื่อให้ลูกหลานอยู่อย่างสุขสบาย เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในครอบครัว มีความสามัคคีเกื้อหนุน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยได้ยึดถือเอาผีปู่ย่า เป็นหลักรวมใจในหมู่ญาติ และความเชื่อเรื่องผีปู่ย่ายังคงมีความสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมในเรื่องภาษาสัญลักษณ์ อาจเป็นศาสนาหรือไม่ใช่ศาสนาก็ได้และยังศึกษาได้ในหลายมิติแตกต่างออกเป็นระดับปัจเจกและระดับครัวเรือน มุ่งควบคุมหรือมุ่งถ่ายทอดค่านิยมร่วมแก่สังคม เช่น พฤติกรรมเรื่องปู่ย่ามีภาษาและ สัญลักษณ์เป็นผู้สืบทอดจากบรรพบุรุษโดยตรงและยังมี ชั้น หิ้ง และศาล เพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษสถิตอยู่ มีการเซ่นไหว้ในทุก ๆ ปี เพียงปีละหนึ่งครั้งเท่านั้น เพื่อบอกกล่าวและขอพรผีบรรพบุรุษให้ช่วยปกป้องรักษาคุ่มครองคนในครอบครัว ความเชื่อในเรื่องผีปู่ย่าไม่ได้ถือว่าเป็นศาสนาโดยตรง ศึกษาได้ในตัวบุคคลและทำกันเฉพาะภายในครัวเรือนญาติ พี่ น้อง ไม่ได้ทำกันเป็น ความเชื่อในเรื่องผีปู่ย่ายังมุ่งสอนให้คนที่นับถือเป็นคนดีไม่ทำอะไรนอก luânนอกทาง และไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น และสอดคล้องกับการศึกษาของ เรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) เรื่องหน้าที่ทางสังคมของความเชื่อผีบรรพบุรุษไทยไซ่ง บ้านเกาะแรต จังหวัดนครปฐม พบว่า ชุมชนไทยไซ่งยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งในวิถีการดำเนินชีวิตและการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ ความเชื่อผีบรรพบุรุษยังเป็นมาตรการทางวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในตระกูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกันการเปลี่ยนแปลงหรือการยอมรับนับถือผี

2) การประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู่ย่าในชุมชนบ้านเหล่าคู่อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่าในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า มีโอกาสและระยะเวลาสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมผู้ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า ผู้ที่สืบเนื่องกันมารุ่นต่อรุ่น ผู้ที่เป็นคนสืบทอดจากผีบรรพบุรุษโดยตรงที่เป็นคนนำพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า ส่วนผู้เข้าร่วมพิธีกรรม คือ ญาติพี่น้องผู้ที่อยู่ในสายตระกูล ผีบรรพบุรุษเดียวกัน ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า เป็นประเพณีล้านนาที่สืบเนื่องกันมารุ่นต่อรุ่น คือการเลี้ยงผีประจำตระกูล ซึ่งก็จะจัดพิธีเลี้ยงผีเพื่อบอกกล่าวผีเฝ้า จากนั้นผีเฝ้าจะเป็นผู้นำเอาข้าวตอกดอกไม้มาใส่ขันไว้ และอวยพรให้แบ่งผีแก่สมาชิกไปจัดทำพิธีเอง ซึ่งเมื่อไปรับผีมาแล้วก็เอามาตั้งขันในหอผีที่ตั้งขึ้นมาใหม่ ถือเป็นสิริมงคล ความอยู่เย็นเป็นสุข ความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน แก่เครือญาติ ขยายเป็นครอบครัวใหม่ออกไปไม่สิ้นสุด การเลี้ยงผีปู่ย่ามีขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม คือ ก่อนทำพิธีกรรมนั้นวันเวลาทำพิธีกรรมกับเครือญาติ ระหว่างทำพิธีกรรม เมื่อถึงฤกษ์งามยามดีในการทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า โดยมีการนำเครื่องบวงสรวงมาถวาย ผู้สืบทอดหรือผู้อาวุโสจะกล่าวคำบูชา พร้อมกับญาติ ๆ ที่มาร่วมพิธี จากนั้นพนมมือไหว้อธิฐาน รอจนกว่ารูปเทียนจะวอดดับหมดเล่ม ถือว่าผีปู่ย่าได้รับรู้และรับเครื่องไหว้แล้ว หลังทำพิธีกรรม เมื่อเสร็จสิ้นพิธี ลูกหลานก็จะลาของไหว้เพื่อนำมาแจกจ่ายให้กับญาติพี่น้อง และนำไปรับประทานเพื่อความเป็นสิริมงคล สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลังเนียม (2563) ศึกษาความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี แม้ว่าจะไม่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม โดยตรง แต่จุดประสงค์ด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ สอดคล้องกันว่ามีความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อเรื่องโชคลางและสิ่งอัปมงคล ที่ยังคงมีการสืบทอด ซึ่งมีข้อแตกต่างตรงที่ผู้สืบทอดแตกต่างกันที่ บทคามวิจัยที่ศึกษาเป็นผู้ชายที่เป็นผู้สืบทอด แต่วิจัยฉบับนี้มีผู้สืบทอดที่เป็นผู้หญิงเท่านั้น และเป็นบุคคลในเครือญาติที่จะสืบทอดรุ่นต่อรุ่นได้ ผีปู่ย่าจะนับสายตามบรรพบุรุษทางแม่ไม่นับทางพ่อ พิธีการเลี้ยง และมีขั้นตอนเครื่องบูชาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น การสืบทอดจากบรรพบุรุษและขั้นตอน เครื่องบูชาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม จึงมีความแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันคือประสงค์ด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ สอดคล้องกันว่ามีมีความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อเรื่องโชคลางและสิ่งอัปมงคล ที่ยังคงมีการสืบทอด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความเชื่อในเรื่องผีปู่ย่า
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบเรื่องอุปกรณ์และขั้นตอนของพิธีกรรมผีปู่ย่า

เอกสารอ้างอิง

- จดหมายเหตุมหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2564). *ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า*. สืบค้นจาก <https://archives.mju.ac.th/web/tradition-to-raise-spirits/>
- จันทนา ใจยุ. (12 สิงหาคม 2567, สัมภาษณ์)
- ทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร และทิฆัมพร เอี่ยมเรไร. (2566). การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า). *สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(3), 863-877.
- บุญทอง ไชยสินธุ์. (13 สิงหาคม 2567, สัมภาษณ์)
- ปฎิญา บุญมาเลิศ. (2554). คำเรียกผีและความเชื่อเรื่องผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 4(1), 588-602.
- มาลา คำจันทร์. (2559). *เรื่องเล่าผีล้านนา* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2558). หน้าที่ทางสังคมของความเชื่อผีบรรพบุรุษไทยโซ่ง บ้านเกาะแรด จังหวัดนครปฐม. *ภาษาและวัฒนธรรม*, 34(1), 86-103.
- ศิรดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลิ่งเนียม. (2563). ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วิจัยราชภัฏพระนคร*, 15(2), 334-346.
- สนิท สมักรการ. (2539). *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยวิเคราะห์เชิงสังคม-มานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2553). *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม* พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Google Maps. (2567). สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2567, สืบค้นจาก <https://maps.app.goo.gl/9yotTazGBVM6cg8s9>

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์สุวัฒนา	เลี่ยมประวัติ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ปรีดัต	สายสี	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บารนี	บุญทรง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริกุล	ธรรมจิตรสกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร	คำยอด	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟารุง	มีอุดร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวินธร	เสถียร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพกัญญา	หาญศีลวัต	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสระ	ทองสามสี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวัฒน์	โสมดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญฤทัย	ครองยุติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐาปกรณ์	เครือระยา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐมน	สังวาลย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพจน์	ใหม่กันทะ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนะ	ตาแปง	มหาวิทยาลัยพะเยา

การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์

1. วัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์วารสาร

1.1 เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในสหสาขาวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง อาทิ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ พัฒนาชุมชน ปรัชญาและศาสนา ภาษาศาสตร์และวรรณกรรม ศิลปะและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ดนตรีศึกษา ภาษาวัฒนธรรม ดนตรีและนาฏศิลป์ การเมืองการปกครองและกฎหมาย สหวิทยาการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

1.2 เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

1.3 เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ บูรณาการ และต่อยอดองค์ความรู้ ในการสร้างคุณค่าแก่ชุมชน

2. ข้อตกลงเบื้องต้น

2.1 บทความทุกบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง 3 ท่าน ในลักษณะ Double-blinded peer review โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่ทราบว่าผู้เขียนเป็นใคร และผู้เขียนไม่ทราบว่าผู้ทรงคุณวุฒิเป็นใคร ทั้งนี้ การพิจารณารับบทความเพื่อลงตีพิมพ์หรือไม่ได้ตีพิมพ์อยู่ที่ดุลพินิจของบรรณาธิการ ซึ่งถือเป็นอันสิ้นสุด

2.2 บทความ ข้อความ ภาพประกอบ และตารางข้อมูลต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสาร “ช่วงฝน” เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่ใช้ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร “ช่วงฝน” โดยถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

2.3 บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่าการตีพิมพ์ซ้ำซ้อนกัน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว และจะไม่ได้รับการพิจารณาให้ลงตีพิมพ์ในวารสาร “ช่วงฝน” อีกต่อไป

2.4 ผู้เขียนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและนโยบายของวารสาร “ช่วงฝน” อย่างเคร่งครัด หากไม่ยินยอมแก้ไขหรือไม่ดำเนินการตามคำแนะนำ บรรณาธิการมีสิทธิ์ที่จะไม่รับตีพิมพ์บทความอีกต่อไป

2.4 บทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ส่งคืนผู้เขียน

3. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

3.1 บทความวิจัย (Research article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบและมีความมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการหรือนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น มีการกำหนดปัญหาที่ชัดเจนสมเหตุสมผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่เด่นชัดแน่นอน มีการรวบรวมข้อมูล พิจารณาวิเคราะห์ ตีความ และสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมุ่งวัตถุประสงค์

3.2 บทความวิชาการ (Academic article) เป็นการเขียนทางวิชาการซึ่งมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน และการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวต้องถูกต้องตามหลักวิชาการ และสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ ซึ่งจะเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนได้แสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจนด้วย

4. การพิจารณาบทความ

4.1 กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้ส่งบทความทราบ เมื่อได้รับบทความเรียบร้อยแล้วสมบูรณ์ทางระบบ Thaijo

4.2 กองบรรณาธิการจะตรวจสอบหัวข้อและเนื้อหาของบทความ โดยพิจารณาถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และประเภทของบทความ ตลอดจนรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ การอ้างอิง และไบบลิโอกราฟี หากไม่ครบถ้วน กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่ไม่รับตีพิมพ์บทความดังกล่าว

4.3 กรณีที่กองบรรณาธิการพิจารณาเห็นควรรับบทความไว้พิจารณาตีพิมพ์ ทางกองบรรณาธิการจะดำเนินการส่งบทความเพื่อทำการกลั่นกรองในขั้นตอนต่อไป ด้วยการส่งบทความให้กับผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องตรวจสอบคุณภาพของบทความว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมจะลงตีพิมพ์หรือไม่ ในลักษณะ Double-blinded Review โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่ทราบว่าผู้เขียนเป็นใคร และผู้เขียนไม่ทราบว่าผู้ทรงคุณวุฒิเป็นใคร (1 บทความ / 3 ผู้ทรงคุณวุฒิ)

4.4 เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาถ้อยแถลงบทความแล้ว ทางกองบรรณาธิการจะตัดสินใจโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิว่า บทความควรจะนำลงตีพิมพ์หรือไม่ หรือเห็นควรที่จะส่งให้ผู้เขียนนำกลับไปแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อน และนำส่งบทความดังกล่าวกลับมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หรือปฏิเสธการลงตีพิมพ์ ทั้งนี้ ผู้เขียนจะต้องแก้ไขบทความตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ภายใน 45 วัน หลังจากได้รับบทความพร้อมคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิกลับคืน

4.5 กองบรรณาธิการจะนำบทความที่ผ่านการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์ต่อไป

5. การจัดเตรียมบทความ

บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร “ช่วงฉายา” จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น ทั้งนี้ บทความดังกล่าวจะต้องพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word โดยมีความยาวของบทความไม่เกิน 20 หน้า (นับรวมรูปภาพ ตาราง แผนภูมิ เอกสารอ้างอิง) ลงในกระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว ด้วยรูปแบบอักษร TH SarabunPSK เท่านั้น ทั้งนี้ บทความจะต้องประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

5.1 บทความวิจัย

5.1.1 ชื่อเรื่อง ชื่อ – นามสกุล สังกัด (ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ) และอีเมล

5.1.2 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200 - 250 คำ และคำสำคัญไม่เกิน 4 คำ

5.1.3 บทนำ

5.1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย

5.1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

5.1.6 ผลการวิจัย

5.1.7 สรุปผลการวิจัย

5.1.8 อภิปรายผล

5.1.9 ข้อเสนอแนะการวิจัย (ถ้ามี)

5.1.10 เอกสารอ้างอิง (ดำเนินการตามที่กำหนดในระเบียบนี้)

5.2 บทความวิชาการ

5.2.1 ชื่อเรื่อง ชื่อ – นามสกุล สังกัด (ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ) และอีเมล

5.2.2 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200 - 250 คำ และคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ

5.2.3 บทนำ

5.2.4 เนื้อหา ควรมีจัดโครงสร้างของเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอ โดยจัดลำดับให้เหมาะสม และการนำเสนอเนื้อหาควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจในสาระนั้นอย่างง่าย

5.2.5 บทสรุป

5.2.6 เอกสารอ้างอิง (ดำเนินการตามที่กำหนดในระเบียบนี้)

5.3 ข้อกำหนดในการจัดเตรียมบทความ

5.3.1 ใช้อักษร TH SarabunPSK พิมพ์บทความ A4 พิมพ์หน้าเดียว

5.3.2 ตั้งค่านำกระดาษ โดยมีระยะห่างจากขอบกระดาษ ทั้งด้านบน 1.25 นิ้ว ด้านล่าง 1.0 นิ้ว ด้านซ้าย 1.25 นิ้ว และด้านขวา 1.0 นิ้ว และมีระยะห่างระหว่างบรรทัด เท่ากับหนึ่งช่วงบรรทัดของ เครื่องคอมพิวเตอร์

5.3.3 การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามลำดับความสำคัญของหัวข้อ ดังนี้

ก. การลำดับหัวข้อให้ใช้ระบบตัวเลขกำกับ ตามด้วยเครื่องหมายจุด (.) หลังตัวเลข และ เว้น 2 ช่วงตัวอักษร ก่อนเริ่มคำหรือข้อความต่อไป ดังนี้ 1.//.....

ข. การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามลำดับความสำคัญของหัวข้อ ดังต่อไปนี้

หัวข้อใหญ่ ให้วางชิดขอบหน้า ซึ่งหัวข้อใหญ่จะไม่ใส่ตัวเลขกำกับ และ คำอธิบายของหัวข้อใหญ่ให้ขึ้นบรรทัดใหม่ โดยย่อหน้า 1.50 เซนติเมตร และเว้นบรรทัด 1 ช่วงบรรทัดของ เครื่องคอมพิวเตอร์

หัวข้อรอง ให้เริ่มอักษรตัวแรกของหัวข้อใหญ่หรือเลขกำกับหัวข้อ โดยเว้นจาก ขอบกระดาษ 1.50 เซนติเมตร และคำอธิบายของหัวข้อรองจะอยู่ในบรรทัดเดียวกัน หรือจะขึ้นย่อหน้าใหม่ก็ได้ ตามความเหมาะสม กรณีที่หัวข้อรองไม่มีเลขกำกับหัวข้อ ให้เริ่มหัวข้อย่อยหรือเลขกำกับหัวข้อย่อย โดยให้อักษรตัวแรกตรงกับหัวข้อรอง

หัวข้อย่อย กรณีที่หัวข้อรองมีเลขกำกับหน้าหัวข้อ ให้เริ่มหัวข้อหรือเลขกำกับ ของหัวข้อย่อยที่อักษรตัวแรกของหัวข้อรอง ทั้งนี้ หัวข้อย่อยควรใช้การย่อหน้าในระบบเดียวกัน และไม่ควรมีหัวข้อ ย่อยมากเกินไป ดังต่อไปนี้

1. //

1.1 //

1.1.1 //

5.3.4 คำอธิบายในแต่ละหัวข้อ หากขึ้นย่อหน้าใหม่ให้ย่อหน้าตรงกับอักษรตัวแรกของหัวข้อนั้น ๆ ส่วนข้อความในบรรทัดต่อมาให้ชิดขอบหน้าตามปกติ

5.3.5 การใช้เครื่องหมายวรรคตอน เช่น เครื่องหมายจุลภาค (,) ทวิภาค (:) และอัฒภาค (;) ให้พิมพ์ต่อเนื่องกับอักษรตัวหน้า และเว้น 1 ช่วงตัวอักษรก่อนข้อความต่อไป เช่น (ยุพิน เข้มมุก, 2559, 15 – 19)

5.3.6 หมายเลขหน้า ให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านบนขวา ตั้งแต่ต้นจนจบบทความ

5.3.7 รายละเอียดในต้นฉบับ ให้พิมพ์ตามข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

1. ชื่อเรื่อง (Title)

- ภาษาไทย ขนาด 18 พอยต์ (point), ตัวหนา และกึ่งกลางหน้ากระดาษ
- ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่) ขนาด 18 พอยต์ (point), ตัวหนา และกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2. ชื่อ – นามสกุลของผู้เขียน (ทุกคน)

- ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย (ตัวหนา) ภาษาอังกฤษ (ตัวธรรมดา) ขนาด 14 พอยต์ (point) ชิดขวา
- ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดของหน่วยงานที่สังกัด (ของผู้เขียนทุกคน) โดยให้ระบุหมายเลขที่ชื่อ – นามสกุล และกำหนดไว้ทางเชิงอรรถในหน้านั้น ๆ ขนาด ขนาด 12 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา)
- อีเมลของผู้เขียนบทความ 1 คน ที่จะเป็นผู้ติดต่อกับกองบรรณาธิการ ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา) ชิดขวา

3. บทคัดย่อ

- ชื่อ “บทคัดย่อ” และ “Abstract” ขนาด 16 พอยต์ (point) (ตัวหนา) กึ่งกลางกระดาษ
- ข้อความบทคัดย่อภาษาไทย ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา) ชิดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว
- ข้อความบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา) ชิดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว

4. คำสำคัญ (Keyword) เว้นจากบทคัดย่อ 1 ช่วงบรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์
ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ประมาณ 4 คำ ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 พอยต์ (point)
(ตัวธรรมดา)

5. รายละเอียดบทความ

- หัวข้อใหญ่ ขนาด 16 พอยต์ (point) (ตัวหนา) ชิดซ้าย
- หัวข้อรอง ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวหนา) ชิดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว
- หัวข้อย่อย ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวหนา) ชิดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว
- ตัวอักษร ขนาด 14 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา) ชิดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว

6. ภาพและตาราง กรณีมีภาพประกอบ ให้ระบุคำว่า ภาพที่ ใดได้ภาพประกอบ และ
บรรยายใต้ภาพ โดยให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ กรณีตารางประกอบ ให้ระบุคำว่า ตารางที่ พร้อมทั้งข้อความ
บรรยายตาราง ไว้บนหัวตาราง โดยจัดให้ชิดซ้ายหน้ากระดาษ ทั้งนี้ ภาพและตารางประกอบ ควรบอกที่มา
โดยพิมพ์ห่างจากชื่อภาพประกอบและเส้นขีดค้นใต้ตาราง ๑ บรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์ ด้วยตัวอักษร ขนาด
14 พอยต์ (point) (ตัวธรรมดา) กึ่งกลางหน้ากระดาษ

7. การเขียนเอกสารอ้างอิง ให้ใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงตามระบบ APA^{6th} โดยมี
รูปแบบการอ้างอิง 2 ส่วน ดังนี้

7.1 การอ้างอิงในเนื้อหาใช้ระบบนาม - ปี (Name-year Reference)

7.1.1 การอ้างอิงในเนื้อหาจากสื่อทุกประเภท ลงในรูปแบบ “ชื่อผู้เขียน
ปีพิมพ์ : เลขหน้าที่ปรากฏ” อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บเล็ก

7.1.2 ผู้เขียนคนไทยลงชื่อ-สกุล ส่วนผู้เขียนชาวต่างชาติลงเฉพาะนามสกุล

ตัวอย่าง

- โสเกรตีสย้ำว่าการอ่านสามารถจุดประกายได้จากสิ่งที่นักอ่านรู้อยู่แล้วเท่านั้นและความรู้ที่ได้รับมาไม่ได้มาจากตัวหนังสือ (แมนเกล, 2546, น.127)
- สุมาลี วีระวงศ์ (2552, น.37) กล่าวว่า การที่ผู้หญิงจะไปซื้อชักผู้ชายมาบ้านเรือนของตัวเองทั้ง ๆ ที่เขายังไม่ได้มาสู่ขอนั้น เป็นเรื่องผิดขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี

หมายเหตุ: ทุกรายการที่อ้างอิงในเนื้อหา จะต้องปรากฏในรายการบรรณานุกรมเสมอ

7.2 บรรณานุกรม (Bibliography) การเขียนบรรณานุกรมใช้รูปแบบของ APA^{6th} (American Psychology Association 6th edition) ดังตัวอย่างตามประเภทของเอกสาร ดังต่อไปนี้

7.2.1 หนังสือ

ชื่อ-สกุลผู้แต่ง. \ (ปีพิมพ์). \ชื่อหนังสือ. \ครั้งที่พิมพ์. \เมืองที่พิมพ์: \สำนักพิมพ์.

Author, A. A., and Author, B. B. \ (Date of publication). \ Title of book. \ (Edition). City, State or Country of publication: Publisher.

ตัวอย่าง

แมนเกล, อัลแบร์โต. (2546). *โลกในมือนักอ่าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พิกเนต พรินติ้ง เซ็นเตอร์.

สุมาลี วีระวงศ์. (2552). *วิถีชีวิตไทยในลิลิตพระลอ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.

Tidd, J., Bessant, J. & Pavitt, K. (2001). *Managing innovation*. (2nd ed). Chichester: John Wiley and Sons.

7.2.2 บทความวารสาร

ชื่อ-สกุลผู้เขียน. \ (ปี). \ ชื่อบทความ. \ ชื่อวารสาร. \ ปีที่(ฉบับที่), \ หน้าที่ปรากฏบทความ.

Author, A. A., and Author, B. B. \ (Date of publication). \ Title of article. \ Journal title.

Volume(Number), Page.

ตัวอย่าง

ผ่อง เพ่งกิ่ง. (2528). ศิลปกรรมอันเนื่องกับไตรภูมิ. *ปาจารย์สาร*. 12(2), 113-122.

Shani, A., Sena, J. and Olin, T. (2003). Knowledge management and new product development: A study of two companies. *European Journal of Innovation Management*. 6(3), 137-149.

7.2.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. \ (ปีการศึกษา). \ ชื่อวิทยานิพนธ์. \ ระดับปริญญา \ สาขาวิชาหรือภาควิชา \ คณะ \ มหาวิทยาลัย.

Author, A. A. \ (Date of publication). \ Title thesis. (Unpublished doctoral dissertation or master's thesis). Name of Institution, Location.

ตัวอย่าง

ปณิธิ อมาตยกุล. (2547). การย้ายถิ่นของชาวไทยใหญ่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาควิชา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วันดี สนธิวุฒิเมธี. (2545). กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

7.2.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

7.2.4.1 หนังสือออนไลน์ (online / e-Book)

ชื่อผู้แต่ง. \ (ปีที่พิมพ์). \ ชื่อเรื่อง. \ (พิมพ์ครั้งที่). \ สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. \ สืบค้นจาก \ แหล่งข้อมูลหรือ URL

Author, A. A., and Author, B. B. \ (Date of publication). \ Title of book. \ (Edition). City, State or Country of publication: Publisher. Retrieved from URL

ตัวอย่าง

สรรัชต์ ห่อไพศาล. (2552). *นวัตกรรมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในสหัสวรรษใหม่ : กรณีการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ (Web-Based Instruction: WBI)*. กรุงเทพฯ: ยินดี. สืบค้นจาก <http://ftp.spu.ac.th>.

Humm, M. (1997). *Feminism and film*. [Kindle DX version]. Retrieved from <http://www.netlibrary.com>.

7.2.4.2 บทความจากวารสารออนไลน์ (online / e-journal)

ชื่อ-สกุลผู้เขียน. \ (ปี). \ ชื่อบทความ. \ ชื่อวารสาร. \ ปีที่(ฉบับที่), \ หน้าที่ปรากฏบทความ. สืบค้นจาก \ แหล่งข้อมูลหรือ URL

Author, A. A., and Author, B. B. \ (Date of publication). \ Title of article. \ Title of Journal volume(number), pages. \ Retrieved from....source or URL....

ตัวอย่าง

Kenneth, I. A. (2000). A Buddhist response to the nature of human rights. *Journal of Buddhist Ethics*. 8(3), 13-15. Retrieved from <http://www.cac.psu.edu>.

Webb, S.L. (1998). Dealing with sexual harassment. *Small Business Reports*. 17(5), 11-14. Retrieved from BRS, File: ABI/INFORM Item: 00591201.

7.2.4.3 สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ประเภท Press Release รายงานประจำปี ไฟล์ประเภท PowerPoint Blog post Online Video Audio Podcast เป็นต้น

ชื่อผู้เขียน.\ (ปี เดือน วันที่).\ ชื่อเนื้อหา.\ [รูปแบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์]. \ สืบค้นจาก \ แหล่งข้อมูลหรือ URL

Author, A. A., and Author, B. B. \ (Year Month Date). \ Title. \ [Format]. Retrieved from....source or URL....

ตัวอย่าง

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2550). *แรงงานต่างด้าวในภาคเหนือ*. [บล็อก]. สืบค้นจาก <http://www.Bot.or.th>.

Beckenbach, F. and Daskalakis, M. (2009). *Invention and innovation as creative problem solving activities: A contribution to evolutionary microeconomics*. [Press release]. Retrieved from <http://www.wiwi.uni-augsburg.com>

7.2.4.4 การอ้างอิงบทสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.\\ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์.\\สังกัดของผู้ให้สัมภาษณ์.\\วันเดือนปี ที่ให้สัมภาษณ์.

Name of interviewee – last name. Initials(s), (Date Month Year of interviewing).

ตัวอย่าง

ยุพิน เข้มมุกด์. ศาสตราจารย์. ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สัมภาษณ์วันที่ 19 มกราคม 2562.

Yupin Khemmuk. Director of the Institute of Art and Culture. Personal Interview on 19 January 2019.

6. การส่งบทความ

1. ผู้ส่งบทความจะต้องจัดพิมพ์บทความด้วยโปรแกรม Microsoft Word ตามแบบฟอร์มที่วารสาร “ช่วงฉาย” กำหนด จำนวน 1 ชุด พร้อมแนบใบสมัครขอส่งบทความ เพื่อจะลงตีพิมพ์ในวารสาร “ช่วงฉาย” จำนวน 1 ชุด
2. ผู้ส่งบทความจะต้องลงทะเบียนสมัครเป็นสมาชิการวารสาร “ช่วงฉาย” เพื่อส่งบทความลงตีพิมพ์ในระบบ Thaijo โดยเข้าไปที่วารสาร “ช่วงฉาย” และทำตามขั้นตอนที่ระบุ ตลอดจนจัดส่งเอกสารในข้อที่ 1 ผ่านทางระบบ Thaijo
3. การจัดส่งบทความให้ส่งผ่านระบบวารสารออนไลน์ (Thaijo) หากมีข้อสงสัยในการสมัครหรือจัดส่งบทความ ติดต่อสอบถามได้ที่ คุณปนัดดา โตคำนุช โทรศัพท์ 098 - 7477462